

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče
Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

PROBLEMATIKA BEZDOMOVců

THE ISSUE OF HOMELESS

Autor:

Martin Rezek
Stračenská 339
411 08 Štětí

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Durdík

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
79	2	23	23	30	3 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.4.2007

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:
Adresa:

Martin Rezek
Stračenská 339, 411 08 Štětí

Studijní program:
Studijní obor:
Kód oboru:

Sociální práce
Penitenciární péče
7502R023

Název práce:

PROBLEMATIKA BEZDOMOVců

Název práce v angličtině:

THE ISSUE OF HOMELESS

Vedoucí práce:

JUDr. Tomáš Durdík

Termín odevzdání práce:

30. 04. 2007

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Martin Rezek

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta:

Cíl práce:

Zjištění a analýza příčin žebření bezdomovců (psychologické a sociologické hledisko) se zaměřením na region hlavního města Prahy. Vymezení základní terminologie. Zjištění důvodů žebření, důvodů bezdomovectví, typologie žebření a bezdomovství, právní úpravy (regulace) jevu žebření.

Základní literatura:

- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X
- HRADECKÝ, V., HRADECKÁ, I. *Bezdomovství- extrémní vyloučení*. 1. vyd. Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4
- HRADECKÝ, V., HRADECKÁ, I. *Naděje cíle a poslání*. 2. vyd. Praha: Naděje, 1998. ISBN 80-902292-4-7
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.4.2007

Podpis:

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Tomáši Durdíkovi za odbornou pomoc a vedení mé bakalářské práce.

Dále děkuji všem, jenž se podíleli na vypracování této práce, zejména pak respondentům za jejich ochotu při vyplňování dotazníků.

Název bakalářské práce: PROBLEMATIKA BEZDOMOVců

Název bakalářské práce: *THE ISSUE OF HOMELESS*

Jméno a příjmení autora: Martin Rezek

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2006 – 2007

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Durdík

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou bezdomovců v souvislosti s fenoménem žebření v Praze. Jejím cílem byla detekce a následná analýza příčin žebření bezdomovců, vymezení základní terminologie, zjištění důvodů žebření a bezdomovectví, typologie žebření a bezdomovectví, vymezení právní úpravy jevu žebření v Praze. Tento cíl byl naplněn v plném rozsahu. Práci tvořily dvě oblasti – teoretická a praktická. Teoretická část popisovala základní terminologii spojenou s problematikou bezdomovectví a žebření, historický pohled na bezdomovectví a žebření, uvedení obecných příčin bezdomovectví a žebření, právní úpravu této problematiky a případnou pomoc těmto osobám v Praze. Praktická část zjišťovala mezi 50 respondenty pomocí dotazníku příčiny jejich bezdomovectví, důvody žebření a typologii žebření a bezdomovectví u těchto respondentů. Výsledky ukazovaly na vztahové příčiny bezdomovectví s ekonomickými důvody žebření a vyúsťovaly v konkrétní navrhovaná opatření v oblasti včasné sociální intervence a informovanosti o možné pomoci ze strany organizací. Za největší přínos práce bylo možné považovat zjištění, že stěžejní příčina bezdomovectví je v oblasti vztahové a nikoli pouze v oblasti ekonomické.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, příčiny bezdomovectví, žebrák, žebření, příčiny žebření, Praha

Summary:

This Bachelors Thesis deals with the Problems of Homeless in connection with the beggary in Prague. The aim was to find out and analyse the cause of beggaring of homeless, to define the basic terminology, to make out reasons for beggary, homelessness, typology of beggary and homelessness and legislation of beggary in Prague. The aim was fulfilled in the whole scope. The Thesis consists of two main sections – theoretical and practical part. Theoretical part describes the basic terminology connected with the homelessness problems and beggary, the historical view on it, the common causes of homelessness and beggary, legislation on this problem and the eventual assistance to these persons in Prague. Practical part identifies among 50 responders per questionnaire the reasons of their homelessness, beggary and typology of beggary and homelessness. The results pointed to the relationship's reasons of homelessness with the economical reasons of beggary. These facts led to the concrete proposed steps in the field of the early social intervention and awareness about the possible assistance offering from the state and non state organisations. The findings that the fundamental reason of the homelessness and resulting beggary consist mainly in the relationship sphere and not only in the economical could be considered as the biggest benefit of this Thesis regarding the problems in question.

Keywords: Homeless, homelessness, reasons of homelessness, beggar, beggary, reasons of beggary, Prague

OBSAH

1 ÚVOD.....	7
2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	9
2.1 Vymezení základní terminologie	9
2.2 Chudoba, bezdomovectví a žebrání z historického pohledu.....	15
2.2.1 Příčiny chudoby, bezdomovectví a žebrání	15
2.2.2 Poskytování podpory chudému.....	16
2.2.3 Žebrání chudých a jeho právní úprava.....	16
2.2.4 Taktika a podmínky žebrání	18
2.3 Příčiny bezdomovectví v současnosti	19
2.4 Příčiny žebrání v současnosti.....	19
2.5 Specifika žebrání.....	22
2.6 Současná právní úprava problematiky bezdomovectví a žebrání.....	23
2.6.1 Právní předpisy a postupy ve vztahu k problematice žebrání v regionu Praha ...	24
2.6.2 Místa se zákazem žebrání v regionu Praha	25
2.6.3 Posuzování žebrání ze strany zakročujících policistů a strážníků	26
2.6.4 Postup zakročujících strážníků Městské policie	26
2.6.5 Komparace s jinými městy v České republice.....	29
2.7 Rizikové faktory ve vztahu k bezdomovectví a žebrání.....	31
2.8 Systém pomoci bezdomovcům a žebrákům v regionu Praha	32
2.8.1 Pomoc ze strany státu (státních organizací).....	34
2.8.2 Pomoc ze strany nestátních organizací	34
2.8.3 Typy poskytované pomoci.....	40
3 PRAKTICKÁ ČÁST	43
3.1 Cíl praktické části a účel průzkumu.....	43
3.1.1 Stanovení předpokladů	43
3.2 Použité metody k průzkumu	44
3.2.1 Předvýzkum a jeho výsledky	46
3.3 Popis zkoumaného vzorku	47
3.4 Průběh průzkumu.....	52
3.5 Výsledky a jejich interpretace	52
3.5.1 Nezaměstnanost	52
3.5.2 Bezdomovectví	54
3.5.3 Žebrání	59
3.5.4 Využívání pomoci od státu a nestátních organizací.....	66
3.6 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse	68
4 ZÁVĚR	72
5 NÁVRH OPATŘENÍ.....	74
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	77
7 SEZNAM PŘÍLOH	79

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou bezdomovectví v souvislosti se žebráním. Práce je zaměřena na region hlavního města Prahy.

Bezdomovectví je fenomén, který ovlivňuje jak samotného jedince, kterého se problém přímo týká (bezdomovce), tak i jeho okolí, ať se jedná o jeho rodinu, kamarády nebo jen osoby, které se v jeho okolí náhodně nacházejí. Stejně tomu je u nezaměstnanosti. I ona ovlivňuje jak nezaměstnaného, tak i jeho okolí. Nezaměstnanost zvyšuje počet osob chudobných (pod hranicí životního minima) a následně počet osob bez přístřeší a počet jedinců žijících se žebráním.

„Takový člověk obvykle nemá ani zaměstnání a rodinu, resp. jeho vztahy s příbuznými jsou natolik narušené, že zcela ztratily svou funkci. Nemá téměř žádné vazby ke společnosti, zůstává izolován na jejím okraji. ... Jedinci, u nichž je zvýšené riziko, že se stanou bezdomovci, bývají komplexně, somaticky, psychicky i sociálně handicapováni.“ (Vágnerová, 2002, s. 411)

Dne 19.2.2004 bylo provedeno ze strany státních i nestátních organizací sčítání bezdomovců **v pražských ulicích**. Původně odhadované počty byly tři až patnáct tisíc bezdomovců. „Celkový počet bezdomovců zaznamenaný v průběhu sčítání dosáhl 3096 osob, z toho 2622 mužů (86 %) a 434 žen (14 %).“ (Hradecký, 2005, s. 7)

Sčítání v okresech proběhlo pouze v prostorách, kam se sčítací komisaři dostali. Vynechány byly vybydlené domy, zahradní kolonie, jeskyně a uzamčené budovy (např. panelové domy), kde někteří bezdomovci přespávají ve sklepních kójičkách. **Nedošlo tedy k přičtení všech tzv. skrytých bezdomovců.** Přestože tento počet není přesný, jedná se o velkou skupinu osob, které Magistrát hlavního města Prahy není schopen poskytnout pomoc nebo se o ni postarat.

Situace v Praze došla v zimním období roku 2004 dokonce až tak daleko, že Magistrát hlavního města Prahy požádal prostřednictvím sdělovacích prostředků občany o poskytnutí jejich vlastních prostor k přenocování bezdomovců. Magistrátu totiž chybí kolem 100 míst v azylových domech. Bezdomovci se před vysokými mrazy (v zimním období) nejčastěji schovávají na vlakových nádražích, ale tato se na noc zavírají a oni se pak zahřívají v prostředcích městské hromadné dopravy, např. v tramvaji, kde celou noc prosedí a prospí, jinak by někde umrzli.

Vedle „pouhého“ monitorování počtu bezdomovců, který je důležitý například pro přípravu správného počtu lůžek v ubytovnách nebo azylových domech, je důležitá také

znalost příčin bezdomovectví či žebření osob. Díky této znalosti lze správně směřovat i preventivní pomoc a předcházet tak vzniku krizových situací, hmotné nouzi a následného bezdomovectví či žebření.

Je-li známa **typologie bezdomovců a typologie žebráků** lze směřovat k těmto osobám účinnou pomoc pro reintegraci těchto osob do společnosti. Díky znalosti této typologie lze oddělit od sebe osoby, jež pomoc opravdu potřebují, od těch, které by pomoc pouze zneužívaly. Například u tzv. pseudožebřáků, tedy osob, které se za žebračky pouze vydávají, nemají hmotnou nouzi a žebření provozují jako výhodný obchod, je pomoc ze strany stáních či nestátních organizací bezpředmětná.

Vzhledem k závažnosti a stále se stupňující problematice bezdomovectví a žebření je nutné se tímto fenoménem zabývat, mapovat jej a navrhnout řešení.

Cílem bakalářské práce je tedy zjištění a analýza příčin žebření bezdomovců se zaměřením na region hlavního města Prahy, vymezení základní terminologie, zjištění důvodů žebření, důvodů bezdomovectví, typologie žebření a bezdomovectví a právní úpravy (regulace) jevu žebření. Tohoto cíle chceme dosáhnout studiem odborné literatury a průzkumem cílové skupiny (bezdomovci v regionu hlavního města Prahy) za pomoci metody dotazníku a pozorování.

V teoretické části bakalářské práce se zaměřujeme na **vymezení základní terminologie spojené s problematikou bezdomovectví a žebření, historický pohled na tyto fenomény, uvedení obecných příčin bezdomovectví a žebření, právní úpravu této problematiky (regulace jevu žebření) a případnou pomoc osobám s tímto jevem (v regionu hlavního města Prahy).**

V praktické části bakalářské práce se zabýváme **provedeným průzkumem** této problematiky, jehož cílem bylo **zjistit a analyzovat příčiny bezdomovectví, důvody žebření bezdomovců, typologii žebření a typologii bezdomovectví v regionu hlavního města Prahy.** Průzkum byl uskutečněn pomocí metody dotazníku a pozorování, přičemž respondenti byli bezdomovci v terénu.

Přínosem této bakalářské práce je komplexní zmapování fenoménu bezdomovectví a žebření v regionu hlavního města Prahy a návrh opatření, jež by řešila tuto problematiku na základě aktuálních informací zjištěných provedeným průzkumem.

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

2.1 Vymezení základní terminologie

Bezdomovectví

Bezdomovectví (někdy je také používán termín bezdomovství) je stav, kdy je osoba bez přístřeší nebo žije v takových bytových podmínkách, které ohrožují její život a/nebo zdraví (např. osoba žijící ve zchátralém domě určeném k demolici).

„Bezdomovectví lze definovat jako absenci střechy nad hlavou (spaní na veřejných místech), absenci domova (dlouhodobý život na společných ubytovnách a v ústavech) nebo nejisté bydlení (bydlení v nezákonném nájmu, squattu, anebo v krátkodobém nájmu).“ (Hradecký, Hradecká, 1998, s. 16-17)

Bezdomovectví je dle psychologického slovníku dále definováno jako „situace osoby, která nemá bydliště, přespává v parcích, pod mosty, v kanalizacích, nepoužívaných vagónech, v provizorních lepenkových krabicích apod.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 73)

Bezdomovec

Bezdomovcem je tedy osoba bez přístřeší či osoba bez domova (tj. bez místa k bydlení). Dle § 57 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (s účinností od 1.1.2007) se v souvislosti s azylovými domy jedná o osobu v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Jinak ani v tomto zákoně není pojem bezdomovec přímo definován.

Bezdomovci jsou „často lidé duševně nemocní, toxikomani, lidé v životní krizové situaci nebo mladiství na útěku z domova“. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 73)

Bezdomovcem je z hlediska mezinárodního práva osoba bez státního občanství. Touto kategorií osob se práce nezabývá.

Bezdomovce lze rozdělit do tří hlavních skupin. Existují zjevní, skrytí a potenciální bezdomovci.

Zjevní bezdomovci

Zjevní bezdomovci (tj. osoby, které jsou evidované, statisticky zjistitelné) jsou osoby žijící na ulicích, na nádražích nebo obracející se na státní či nestátní organizace o pomoc při hledání noclehu (noclehárny a azylové domy). Zjevní bezdomovci jsou pouze částí všech obyvatel bez domova.

Skrytí bezdomovci

Skrytí bezdomovci jsou také osoby bez přístřeší, ale narozdíl od zjevných bezdomovců nežádají o pomoc (při hledání noclehu) pomáhající organizace (v Praze např. Naděje, Arcidiecézní charita, Armáda spásy, Nový Prostor, Český červený kříž apod.). Tyto osoby přespávají ve sklepích, squattech, domech určených k demolici, v kontejnerech, výměnících, ve starých automobilech, v cizích chatkách zahradních kolonií, ve stanech, v zemljankách, v kanálech, v lesích nebo u svých přátel.

Potenciální bezdomovci

Potenciální bezdomovci jsou osoby, jež se s největší pravděpodobností, vzhledem k tíživé životní situaci či jiné problémové situaci, stanou osobami bez přístřeší. Mohou to být osoby žijící ve zchátralých domech určených k demolici, v sociálních bytech, holobyttech apod. Mohou to být ale také migranti, exilanti, osoby čekající na propuštění ze zařízení (výchovný ústav, věznice, dětský domov apod.) nebo osoby ve špatné ekonomické situaci.

Žebrání

Žebrání je činnost vedená převážně na ulici, při které se osoba snaží za využití soucitu druhých osob získat od nich dar („almužnu“) v podobě finančních prostředků nebo věcí (jídlo, šatstvo apod.). Pro vyvolání soucitu poukazuje na svůj tělesný handicap, vypráví svůj tragický životní příběh (mnohdy vymyšlený) nebo používá žebrácké rekvizity (berle, obvazy, nuzné oblečení /např. záplatované/, zvíře – nejčastěji malý pes, který dárce obměkčí). Důležitou rekvizitou je také schránka na „almužnu“ (kelímek, klobouk či jiný předmět). Bez schránky na „almužnu“ nebo nastavené dlaně by mohl být žebrák zaměnitelný s pouze odpočívající osobou. Žebrání může být doplněno i o jistou produkci (např. hudební).

Rozdíl mezi žebřáním a dobročinnými sbírkami je v tom, že osoby vybírající finanční prostředky v rámci dobročinných sbírek nejsou chudí (nejsou ve finanční nouzi ani v krizové situaci) a nezískávají pomoc (příspěvky) pro sebe, ale pro charitativní organizace.

Žebrání lze rozdělit na pasivní a aktivní, popřípadě organizované.

Pasivní žebrání

Osoba je při žebrání pasivní. Například pouze sedí či klečí a před sebou má nádobu, kelímek, klobouk apod. na „vyžebrané“ peníze (viz příloha č. 1 – obrazová příloha – obrázek č. 1).

Aktivní žebrání

Osoba je při žebrání aktivní, například oslovováním (prosby apod.) potencionálních dárců peněz nebo provozováním jiného „představení“ – tanec, hraní na hudební nástroj, jež zaujme širší okolí apod. (viz příloha č. 1 – obrazová příloha – obrázek č. 2).

Organizované žebrání

Žebrající osoby jsou při své činnosti organizované. Například jedna osoba žebrá, druhá hlídá a třetí žebráky rozváží a organizuje. Při organizovaném žebrání jsou používány i malé děti jak pro zajištění soucitu dárce, tak pro samotné žebrání. Osoba může být při žebrání aktivní nebo pasivní.

Žebrák

Žebrákem je osoba, jež se snaží získat pro sebe prospěch (peníze, dary a služby) s využitím soucitu či lítosti druhých.

Žebráky lze rozdělit dle aktuálnosti chudoby na pravé žebráky a pseudožebráky a dle vzhledu („viditelnosti“, nápadnosti) na zjevné a skryté žebráky.

Praví žebráci

Osoby žebrající z důvodu aktuální hmotné nouze a nemožnosti opatření stravy, oblečení nebo přístřeší v dostatečné míře vlastními silami.

Pseudožebráci

Osoby vydávající se za žebráky pro zisk ze samotného žebrání, bez aktuální finanční nouze. Často se jedná o organizované skupiny pseudožebráků.

Zjevní žebráci

Osoby vypadající jako žebráci (zanedbaný vzhled) a chovající se jako žebráci (žebrají), např. z důvodu aktuální finanční nouze.

Skrytí žebráci

Osoby bez vzhledu žebráka (bez zanedbaného vzhledu), které přesto žebrají z důvodu aktuální finanční nouze. Často lze zjistit, že se jedná o žebráky až podle produkce (vyprávění o tragické události) a nastavené dlaně.

Almužna

Almužna je dar pro žebrající osobu.

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je „stav, ve kterém člověk schopný práce a ochoten pracovat nemá placené zaměstnání.“ (Matoušek, 2003, s. 125)

Nejčastějším důvodem bezdomovectví a žebrání je právě nezaměstnanost. (viz kapitola 2.4 Příčiny žebrání v současnosti)

Dobrovolná nezaměstnanost

Dobrovolná nezaměstnanost (frikční nezaměstnanost) vzniká v důsledku neustálého pohybu lidí mezi pracovními místy a oblastmi nebo v průběhu jednotlivých stádií životního cyklu (např. občané hledající zaměstnání po absolvování studia).

Nezaměstnanost způsobená dobrovolným ukončením jednoho zaměstnání a prodlevou nástupu do jiného zaměstnání.

Nedobrovolná nezaměstnanost

Nedobrovolná nezaměstnanost (cyklická nezaměstnanost) se objevuje v době, kdy je celková poptávka po práci nízká a nezaměstnanost se zvyšuje prakticky všude (tj. zejména v období hospodářské recese) a neexistují volná pracovní místa.

Zaměstnaní

Obyvatelé, kteří mají placené zaměstnání nebo jsou samostatně výdělečně činní.

Nezaměstnaní

Nezaměstnaní jsou ekonomicky aktivní obyvatelé, jež nemají placené zaměstnání ani nejsou samostatně výdělečně činní, přitom práci aktivně hledají a jsou ochotni během určité doby nastoupit do pracovního poměru. Jde o osoby schopné a ochotné pracovat.

Nesplňuje-li osoba uvedené podmínky, jedná se o osobu zaměstnanou nebo ekonomicky neaktivní (např. studenti, invalidé, penzisté a ženy v domácnosti apod.).

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných (počet zaregistrovaných nezaměstnaných na Úřadech práce) na celkové pracovní síle (počet ekonomicky aktivních občanů, tj. zaměstnaných i nezaměstnaných).

Nepříznivá životní situace

Nepříznivá životní situace je naléhavou krizovou situací v osobním životě jedince (např. ztráta zaměstnání, bydliště, blízké osoby apod.). Může dojít k jejímu nezvládnutí ze strany jedince vzhledem k nedostatku vlastních sil nebo vlastních zdrojů.

Hmotná nouze

„Hmotná nouze představuje sociální situaci člověka, jehož příjem nedosahuje životního minima, a svůj příjem nemůže zvýšit vlastním přičiněním, a tak je vážně ohroženo uspokojení jeho základních životních potřeb.“ (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 25)

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi stanovuje situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi, které nazývá hmotnou nouzí. Dle tohoto zákona jsou hmotnou nouzí situace, kdy osoba nebo společně posuzované osoby nemají dostatečné příjmy, tyto příjmy si z objektivních důvodů nemohou zvýšit sami vlastním přičiněním a jejich celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb.

Chudoba

„V ČR se chudoba určuje podle vztahu příjmů a životního minima. Je-li příjem pod hranicí životního minima, pak je společností uznáno, že je osoba ve stavu hmotné nouze (tedy chudoby). ... Zdrojem chudoby je nezaměstnanost, nízký příjem ze zaměstnání, nízká úroveň vlastněného bohatství a nízké vzdělání.“ (Matoušek, 2003, s. 81-82)

V zásadě existuje chudoba nedobrovolná, dobrovolná a předstíraná.

Chudoba nedobrovolná je stav hmotné nouze, do které se osoba dostala cizím zaviněním (např. ztrátou zaměstnání, živelnou pohromou apod.).

Chudoba dobrovolná je stav hmotné nouze, do které se osoba dostala z vlastní vůle (např. squateři, protestující mládež apod.) a nebo si na tento styl života již zvykla a přestože má možnost toto změnit, neučiní tak (tendence u dlouhodobě nezaměstnaných, kteří nemají pracovní návyky, nebo dlouhodobých bezdomovců).

Chudoba předstíraná je situace, kdy se jedinec chová jako chudý, přestože tomu tak není; toto činí pro získání soucitu nebo jiných výhod (např. peněz při žebrání, státní sociální podpory apod.).

Chudý

Chudým je tedy osoba, jejíž finanční příjem nedosahuje životního minima.

Z historického pohledu byla chudým osoba, jež vlastními silami (vlastními prostředky) nemohla dostatečně uspokojovat své základní potřeby (např. stravu, oblečení, přístřeší apod.).

Životní minimum

Životní minimum je součet částek (finančních prostředků) nutných pro osobní potřebu a pro potřebu domácnosti.

Základem pro stanovení nároku na státní sociální podporu a výši dávek včetně určení hranice příjmů občana či rodiny je životní minimum. Jeho výše je zakotvena v zákoně č. 463/1991 Sb., o životním minimu.

Životní minimum je společensky uznaná minimální hranice příjmu, **pod níž nastává stav hmotné nouze a začíná chudoba.** Vymezuje výši nezbytných finančních prostředků pro domácnost a její členy k dočasnému zajištění základních životních potřeb na velmi skromné úrovni.

Podle životního minima se posuzuje příjmová nedostatečnost pro potřeby sociální ochrany občana nebo rodiny a je využíváno při zjišťování nároků na některé dávky (i pro výpočet většiny dávek státní sociální podpory).

Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb pro období od 1.1.2006 do 31.12.2006 (dle Nařízení vlády č. 505/2005 Sb., s účinností od 1.1.2006):

1.	u dítěte do 6 let	1.750,- Kč
2.	u dítěte od 6 do 10 let	1.950,- Kč
3.	u dítěte od 10 do 15 let	2.310,- Kč
4.	u dítěte od 15 do 26 let (nezaopatřeného)	2.530,- Kč
5.	u ostatních občanů	2.400,- Kč

Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost pro období od 1.1.2006 do 31.12.2006 (dle Nařízení vlády č. 505/2005 Sb., s účinností od 1.1.2006):

1.	domácnost s 1 osobou	2.020,- Kč
2.	domácnost se 2 osobami	2.630,- Kč
3.	domácnost se 3 nebo 4 osobami	3.260,- Kč
4.	domácnost s 5 nebo více osobami	3.660,- Kč

Tyto částky se každým rokem k 1. lednu (tedy i k 1. lednu 2007) mění nařízením vlády podle skutečného vývoje spotřebitelských cen (ve stanoveném rozhodném období). Dle zákona o životním a existenčním minimu (zákon č. 110/2006 Sb., účinný od 1.1.2007) je pro rok 2007 stanovena výše životního minima v částce 3.126,- Kč a výše existenčního minima v částce 2.020,- Kč.

2.2 Chudoba, bezdomovectví a žebrání z historického pohledu

2.2.1 Příčiny chudoby, bezdomovectví a žebrání

Chudoba (historicky "naprostá nemajetnost") a s ní spojené bezdomovectví a žebrání provázejí lidskou společnost odjakživa. Důvodem chudoby byla například ztráta živitele, nemoc, neštěstí (úraz apod.) nebo stáří.

Chudoba je vázána na hospodářský a společenský vývoj. V předindustriální době ovlivňovaly výši chudoby tzv. hladové krize (poslední hladomor v letech 1846 – 1847), které vznikly většinou špatnou sklizní či úrodou v zemědělství a následným zvyšováním cen potravin. Růst počtu obyvatel a zdražování vedly k tomuto hladomoru. Hospodářský úpadek společnosti a **zchudnutí obyvatelstva byly také příčinou migrace osob, zvýšení míry bezdomovectví** (lidé přicházeli o střechy nad hlavou a opouštěli své dřívější pobyty), **zvýšení počtu žebráků a nárůstu kriminality a porušování společenských norem.**

Dle Rheinheimera (Rheinheimer, 2003, s. 14-15) lze chudé osoby (osoby, jež si vlastními silami nebo prostředky nemohou opatřit stravu, oblečení nebo přístřeší) rozdělit do 4 skupin:

1. **potenciální chudý** – osoba nepobírá podporu, ale vzhledem k tomu, že nemá finanční kapitál, bude se muset při první nouzové situaci k této podpoře uchýlit;
2. **domácí chudý na podpoře** – domácí chudý (tj. osoba, která bydlela v místě narození, měla **domovské právo**) měl podporu a její potřebnost společensky

uznanou (pravidelné příspěvky organizací a příležitostné almužny), potulný chudý nikoli;

3. **potulný chudý bez podpory** – jeho chudoba nebyla společností uznána a podporu nedostával. O své bydliště přišel (např. nedostatkem finančních prostředků) a nejednalo se tedy o domácího chudého. Jednalo se o bezdomovce, který byl odkázán pouze na příležitostné almužny a nezřídka se dopouštěl i krádeží či jiných protiprávních jednání;
4. **potulný chudý bezdomovec** – jako bezdomovec se již narodil, jedná se tedy o potulného chudého bez podpory.

Potulný chudý, na rozdíl od domácího chudého se stálým pobytem, který byl integrován do společnosti, byl pronásledován starousedlíky v regionu.

2.2.2 Poskytování podpory chudému

Při žádosti o podporu bylo chudinskými představiteli u žadatele zjišťováno, kde má **domovské právo** (vznikalo narozením v daném místě, dlouhodobým pobytem apod.), jaké jsou jeho životní poměry a jaký má majetek. V případě, že měl domovské právo v jiné obci, byl tam ihned převezen. Byla-li chudému poskytnuta podpora, nevyplácely se peníze, ale předávaly se mu k zajištění stravy poukázky na naturálie. Na jejich základě si mohl vyzvednout určité množství brambor, ječmene, žita, krupice a chleba u sedláka či mlynáře.

„Kromě schopnosti a ochoty pracovat bylo při posuzování otázky, zda chudého člověka podporovat nebo ne, důležité, je-li v dotyčném místě usdlý. Jedině toto kritérium mohlo zaručovat, že prosperující města neponesou všechnu tíži chudoby, jež se do ní valila. Proto bylo nyní v řádech pro žebrotu a chudinu stanoveno, že každá obec má podporovat své vlastní chudé, ti cizí byli z péče vrchnosti vyloučeni.“ (Rheinheimer, 2003, s. 78)

Důsledkem této podpory zaměřené pouze na vlastní chudé byla vyšší míra zločinnosti mezi ostatními chudými.

2.2.3 Žebrání chudých a jeho právní úprava

Žebrákem byla osoba, jež vypadla ze společenských (sociálních) vazeb a almužnou si zajišťovala své přežití. Žila na samém dně společnosti. Bez darů, jako je jídlo, oblečení a přístřeší, by zahynula. Z důvodu soucitu mu ostatní lidé poskytovali „almužnu“ (pravým důvodem byla spása vlastní duše nebo kalkulace, že by se v takové situaci mohli ocitnout také).

„Ve středověku lidé dávali almužnu především z náboženských důvodů, protože měla sloužit k odčinění dárcových hříchů. Tato motivace hověla i vlastním obavám, protože dokud neexistovala organizovaná péče o chudé, byl každý, koho postihla nouze, odkázán na almužny a nato, že budou udíleny.“ (Rheinheimer, 2003, s. 72)

Při poskytování almužen chudým či žebrajícím osobám se jednalo o formální, osobní kontakt. Narozdíl od něj rozvoj městské péče o chudé v 16. století řešil tento problém z pozice péče poskytované na základě práva.

„Rostoucí nouze spolu s úbytkem almužen musela dohánět žebráky k větší agresivitě a potřebné nutit k tomu, aby urputněji trvali na svých nárocích, což na druhé straně dále potlačovalo ochotu poskytovat milodary.

Chudinské zákonodárství od 16. století obvykle ukládalo, že potřebné má podporovat jejich rodiště. Později byla stanovena lhůta (často dva tři roky, ale někdy až patnáct let), po jejímž uplynutí získávali na určitém místě „domovské právo“ a mohli tam také dostávat podporu.“ (Rheinheimer, 2003, s. 98-99)

Príslušníci spodních vrstev však žebrákům poskytovali almužny stále. Jednalo se o přímou formu podpory těm, kteří o ni požádali. Vyšší vrstvy poskytovaly pomoc abstraktní formou. Při pomoci (ve formě různých darů), kterou vrchnost poskytovala institucím, již neviděla konkrétního člověka, jenž pomoc potřeboval (nebyla s ním v kontaktu).

Velká systémová změna v péči o chudé a potřebné vznikla až v Německu v roce 1884, kdy vzniklo nemocenské pojištění a v roce 1889 invalidní a starobní pojištění.

Na území České republiky ovlivnily chudobu, bezdomovectví a žebrání (jejich zvýšení) především rozkoly v katolické církvi (v 15. a 16. století) a období husitských válek, odmítáním péče o osoby „nedomáci“ nebo vyznávající jinou víru.

Po selhání církve při pomoci potřebným v období renesance vznikly ze strany panovníků následující nejdůležitější právní úpravy chudinské péče:

15.10.1552 – Ferdinand I. ve svém říšském policejním řádu stanovil: **jest domovská obec povinna pečovati o své příslušníky v nouzi – domovské právo.**

16.5.1754 – Marie Terezie vydává nařízení (Tereziana: Bettler-, Shub- und Verpflegsordnung) proti žebratě a o postrku: potulní žebráci jsou postrkem převáženi do jejich domovských obcí.

1782 – 1787 – Josef II. zavádí farní chudinské fondy

3.12.1868 – český zemský chudinský zákon, ve kterém je původ obecné sociální péče o chudé a nepřizpůsobené v našich zemích. Stát garantoval a určil povinnost obcím starat se a pečovat o své chudé a osoby v nouzi.

27.7.1871 – vydán říšský zákon č. 88 **o postrku**, potlačoval tuláctví,

10.5.1873 – říšský zákon č. 108 **s policejními předpisy proti tulákům**; kdo byl tulákem nebo žebrákem, byl potrestán pokutou nebo vězením.

24.5.1885 – vydán zákon č. 90 říšský zákon **o donucovacích pracovnách a ústavech polepšovacích** jako reakce na stále se zvyšující počet tuláků a žebráků (mělo se za to, že příčinou je nedostatek „robotáren“); zvýšily se tresty za tuláctví a žebrání.

Zavedení stravoven a zprostředkoven práce – rozlišování lidí na práci hledající a práce se štítící; díky stravovnám se začalo snižovat tuláctví a žebrání.

5.12.1896 – poslední novelizace domovského práva.

První republika převzala všechny platné právní úpravy této problematiky (např. zákon č. 90 říšský zákon z roku 1885, o donucovacích pracovnách a ústavech polepšovacích). Občanům, jež získali v obci právo domovské, byl vystavován domovský list (viz příloha č. 2 – domovský list). Chudí, jež byli nemocní, měli nárok i na léky a lékařskou pomoc. Chudé rodičky měly lékařskou pomoc zdarma. Stejně tak veřejné očkování bylo zdarma. Existovalo mnoho spolků (např. spolky proti žebratě nebo spolky pro blaho propuštěných vězňů) zabývajících se pomocí chudým a potřebným, tedy i bezdomovcům a žebrákům.

2.2.4 Taktika a podmínky žebrání

V minulosti se žebrák snažil budít soucit a nebo používal výhrůžky (v historii žebráci používali techniku výhrůžek o zhárství u majetných osob).

Aktivní žebrák vyprávěl napínavě a věrohodně svůj životní příběh o tom, jak upadl do nuzné životní situace bez vlastního zavinění a budil tím útrpnost. Vyprávění se měnilo vždy podle typu posluchače a dle možné účinnosti příběhu. Nezřídka, jakmile měl k tomu žebrák příležitost, také kradl.

„Čím více chudých lidí proudilo do měst, tím větší byl tlak konkurence. Aby dostal almužnu, musel žebrák působit uboženějším dojmem než druzí. K tomu si pomáhaly různými triky a technikami. Mnozí neváhali ani před vysloveným podvodem.“

(Rheinheimer, 2003, s. 109)

Předstírali nemoci, vydávali se za duchovní putující do Říma, za choromyslné, tvrdili, že činí pokání za vraždu pokrevního příbuzného apod.

Žebrák měl při sobě pravé (někdy i padělané) dokumenty ohledně svého povolání, almužnický dopis (legitimace od vrchnosti, jež povolovala osobě prosit o almužnu z důvodu utrpeného úrazu), sbírkový sešit (pro zaevidování almužen z oficiálních zdrojů), osvědčení, cestovní trasy žebrání (mapy s názvy ulic, délkami tras, jmény a adresami řemeslnických mistrů a se zápisy míst, kde se nechovají k žebrákům vstřícně a naopak). „Žebrák neharcovoal zemí bez cíle, nýbrž často se držel pevné trasy.“ (Rheinheimer, 2003, s. 110)

2.3 Příčiny bezdomovectví v současnosti

Hlavními příčinami bezdomovectví jsou:

- a) „materiální faktory (ztráta bydlení, ztráta zaměstnání, zadluženost, neschopnost obhospodařovat vlastní rozpočet),
- b) vztahové faktory (rozpad rodiny, násilí v rodině, konflikty mezi členy rodiny, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost),
- c) osobní faktory (mentální, tělesné a smyslové postižení, choroby, invalidita, nesamostatnost, alkoholismus, hráčství a jiné závislosti, etnické odlišnosti),
- d) institucionální faktory (propuštění z ústavu, z vězení, opuštění dětského domova, exil, migrace).“ (Hradecký, Hradecká, 1998, s. 16-17)

2.4 Příčiny žebrání v současnosti

V historii (v minulosti) byly důvodem chudoby a následného žebrání ztráta živitele v rodině, nemoc nebo úraz osoby, neštěstí nebo stáří.

V současné době může být důvodem žebrání jak **chudoba** (v případě opravdových žebráků), tak například **výnosný obchod** (v případě pseudožebráků).

V případě, že se jedná o žebrání z důvodu chudoby, tedy té skutečnosti, že se osobě nedostává finančních prostředků k uspokojování osobních potřeb (stravy, ošacení či střechy nad hlavou), **může být žebrající osoba zároveň i bezdomovcem.**

Ztráta zaměstnání

Nejčastější příčinou bezdomovectví a následného žebrání je právě ztráta zaměstnání.

„**Podle výzkumů je nejčastější příčinou bezdomovectví ztráta zaměstnání (23 %),** následuje rozvod (20 %), odchod z rodiny (11 %), výkon trestu (5 %), špatné hospodaření (3 %), výstup z ústavního zařízení (2 %).“

(Žáková, 2006, <<http://www.icm.cz/bezdomovectvi-charakteristika>>, cit. 20. 2. 2007)

“Pro naprostou většinu populace je nezaměstnanost novým problémem. Lidé o ní mnoho nevědí. Nejsou na ni dostatečně adaptovaní. ... Nedovedou tento problém řešit, a proto na ně působí jako silně stresující faktor.“ (Vágnerová, 2002, s. 398)

Do roku 1989 stát zaměstnával na uměle vytvářená, často nepotřebná, místa i osoby, které o danou práci mnohdy zájem ani neměly. Zaměstnání bývalo spojeno s možností ubytování.

Nezaměstnanost se uvádí jako jeden z ústředních sociálních problémů současné doby. Když je nezaměstnanost vysoká, dochází k mrhání zdroji a důchody lidí jsou nízké. Během takových období rovněž ekonomické obtíže ovlivňují emoce lidí a rodinný život. Dopad je ekonomický i sociální. **Míra registrované nezaměstnanosti činila k 31.12.2006 7,67 %** (zdroj: statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí).

Ekonomické důsledky nezaměstnanosti

Vysoká nezaměstnanost je projevem plýtvání zdroji, protože ekonomika nevytváří tolik produkce, kolik by byla opravdu schopna. Ztráty, ke kterým dochází v obdobích vysoké nezaměstnanosti, jsou největším doloženým mrháním zdroji v soudobé ekonomice. Většinou jde o dopad cyklické nezaměstnanosti.

Sociální důsledky nezaměstnanosti

Dlouhodobá a nedobrovolná nezaměstnanost přináší lidské, sociální a psychologické škody (rozpad rodiny, ztráta bydlení, traumatické stavy apod.), vede ke zhoršování fyzického i psychického zdraví obyvatel (vyšší výskyt srdečních chorob, alkoholismu a sebevražd).

Vážným problémem je nezaměstnanost dlouhodobá (delší než 6 měsíců), jelikož se nezaměstnaný, kterého se nezaměstnanost nejvíce dotýká, přestává snažit svou situaci řešit.

Dle Machálkové, jak uvádí Vágnerová, je „významná časová hranice 6 měsíců trvání nezaměstnanosti“ (Vágnerová, 2002, s. 399), neboť poté se člověk stává pesimistickým a postupně na svou situaci rezignuje.

Aby nedocházelo k velké míře nezaměstnanosti, bojuje proti nezaměstnanosti stát v rámci státní sociální politiky zaměstnanosti. **V případě, že se nezaměstnaný občan dostane do situace sociální a ekonomické krize, dává mu stát možnost poskytnutí dávek pomoci v hmotné nouzi** na základě zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (s účinností od 1.1.2007) – viz kapitola 2.7 Rizikové faktory ve vztahu k bezdomovectví a žebrání.

Nezaměstnanost souvisí s **demografickou strukturou ekonomicky aktivního obyvatelstva** a s rostoucí ekonomickou aktivitou dospívající mládeže, příslušníků menšin a žen (tyto skupiny mají větší tendenci k nezaměstnanosti např. i vlivem diskriminace).

Vlivem vládní politiky s **většími sociálními jistotami** dochází u některých skupin obyvatelstva k **stagnaci zájmu o zaměstnání a o hůře placenou práci**. Tím opět vzniká vyšší nezaměstnanost.

Strukturálními změnami, při kterých nastává nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po pracovnících, dochází k vzestupu strukturální nezaměstnanosti. Ekonomika a nabídka pracovních míst se rychle mění, zatímco pracovníci reagují na tyto změny mnohem pomaleji.

V rámci **politiky snižování nezaměstnanosti ze strany státu** existují vládní zásahy dvojího typu – aktivní a pasivní. Převážnou část nástrojů, které jsou při tomto používány, mohou využívat právě dlouhodobě nezaměstnaní, bezdomovci a žebrající osoby.

Pasivním zásahem je **vyplácení dávek v nezaměstnanosti**. Jedná se o snahu zmírňovat dopad nezaměstnanosti. Aktivní politika o **udržení vysoké zaměstnanosti** je snaha o snižování nezaměstnanosti následujícími postupy.

1. **Snižování nezaměstnanosti** probíhající v rámci proticyklické politiky, jejímž **principem je stimulace růstu zaměstnanosti a produktu**. Jde tedy i o snižování cyklické nezaměstnanosti (při které chybí pracovní místa) expanzivními (výdajovými) poptávkovými kroky fiskální politiky **přispívající k tvorbě nových pracovních míst** (např. veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa apod.).
2. **Udržování vysoké zaměstnanosti cestou snižování přirozené míry nezaměstnanosti**. Jedná se např. o **zlepšování informací o volných pracovních místech, financování rekvalifikace či migrace za prací**.

2.5 Specifika žebrání

Místo žebrání

Jako místo k žebrání je převážně využíváno takových prostor veřejného prostranství, kde je velká frekvence lidí, u nichž lze využít soucitu a získat almužnu (turisté, věřící osoby, majetné osoby apod.). Nejčastější místa pro žebrání jsou frekventované ulice, prostory před kostely, divadly či restauracemi, podchody, parky, nádraží nebo prostory pražského metra.

Taktika žebrání

Při žebrání musí žebrající docílit **vzbuzení soucitu u osoby, se kterou komunikuje**.

Pasivní žebrák vzbuzuje soucit svým zjevem (např. otrhané šaty, tělesný či duševní handicap apod.) nebo pomůckami, jako jsou berle, prosebný nápis nebo pomocí malého dítěte (např. žebrající kojící matky) či zvířete (např. psa).

Aktivní žebrák vypráví o svém tragickém osudu (často vymyšlený), který mění dle aktuálního posluchače nebo používá různých produkcí (nejčastěji hudební). Zda žebrák umí nebo neumí hrát, není důležité. Hraním na hudební nástroj na sebe žebrák pouze upozorňuje kolemjdoucí. Nejedná se tedy o skutečnou hudební produkci, ale záměr upoutat pozornost v širším okolí.

Dalšími příklady podvodné taktiky při žebrání jsou například tyto postupy:

1. Předstírání, že byli okradeni a potřebují přesnou částku (např. 20,- Kč) na cestu domů. Snaží se ukázat, že v této situaci jsou cizím zaviněním, hovoří o situaci, ve které spousta lidí byla (okradení), uvádějí malou finanční částku (20,- Kč má u sebe většinou každý), bez které se nemohou dostat domů (hrají na citovou strunu, neboť v takové situaci by chtěl jet domů, do bezpečí, každý).
2. Předstírání, že vybírají na charitativní činnost (např. Tříkrálová sbírka) nebo útulek zvířat. V takovém případě se jedná o podvod.
3. Předstírání, že jsou invalidní či jinak handicapovaní (kolébají se jako psychicky nemocní, schovávají si jednu nohu, jako by jim chyběla, nosí černé brýle a předstírají slepotu).

V poslední době jsou při žebření zneužívány i malé děti. Jejich žebření je organizované a bývá spojeno i se současným okrádáním dárců jinou osobou z této organizované skupiny.

2.6 Současná právní úprava problematiky bezdomovectví a žebření

V současné době je mnoho právních předpisů zabývajících se dávkami v hmotné nouzi (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, jenž pomáhá osobám v nouzi a chudobě), zaměstnaností (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti v platném znění – nezaměstnanost nejvíce ovlivňuje chudobu, bezdomovectví a následné žebření) a sociálním zabezpečením (zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení v platném znění, zajišťující určité sociální jistoty).

Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.) zajišťuje občanům jejich práva na odpovídající odměnu za práci (čl. 28: „Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky.“) a nepřímo ovlivňuje např. i dobrovolné bezdomovectví (čl. 14 odst. 1: “Svoboda pohybu a pobytu je zaručena“).

Bezdomovectví a protiprávní jednání

Tím, že je osoba bez domova, nedopouští se, narozdíl od minulosti (v historii by byl pronásledován za potulku), protiprávního jednání. Pouze, pokud svým chováním (např. agresivním) narušuje veřejný pořádek, dopouští se přestupku proti veřejnému pořádku dle § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Vstupuje-li bezdomovec, při svém hledání místa pro přespání, na cizí pozemek nebo do cizích bytových či nebytových prostor, dopouští se tímto svým jednáním opět protiprávního jednání, a to **trestného činu porušování domovní svobody dle § 238 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen trestní zákon), neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle § 249a trestního zákona.**

Stejného protiprávního jednání se dopouštějí i tzv. squateři, kteří obsazují opuštěné, ale cizí objekty.

Dalším porušením právní normy ze strany bezdomovce může být i jednání, kterým naplní znaky trestného činu výtržnictví dle § 202 trestního zákona, tedy dopustí-li se veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubých neslušností (tj. chování, při kterém

hrubě porušuje pravidla občanského soužití a zásady společenské morálky, např. hrubé urážky, vulgární nadávky, oplzlé opilecké řeči apod.) nebo výtržnosti (tj. chování, při kterém závažným způsobem narušuje veřejný klid a pořádek, např. fyzické či psychické násilí, které je namířeno proti konkrétní osobě, vandalství – ničení a znečišťování zastávek městské hromadné dopravy atd.).

Žebrání jako přestupek

Samotným žebráním, stejně jako bezdomovectvím, se může jedinec dopouštět protiprávního jednání.

Obecně lze žebání (neupravuje-li to místní vyhláška jinak – např. zákazem žebání na určitých místech) kvalifikovat jako protiprávní jednání a jako takové je postihovat, pouze chová-li se osoba při žebání (nebo osoba jemu pomáhající) tak, že budí **veřejné pohoršení** (např. agresivně vymáhá almužnu, pokřikuje a obtěžuje kolemjdoucí apod.). V takovém případě se jedná o přestupek proti veřejnému pořádku dle **§ 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích**. Podle tohoto zákonného ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo vzbudí veřejné pohoršení.

Za takovýto přestupek může dostat osoba i blokovou pokutu nebo je řešena domluvou nebo oznámením na úřad (viz tabulka č. 1 a graf č. 1).

2.6.1 Právní předpisy a postupy ve vztahu k problematice žebání v regionu Praha

Zastupitelstvo hlavního města Prahy dne 27.4.2000 vydalo vyhlášku hlavního města Prahy o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebáním č. 14/2000 Sb., která upravuje problematiku žebání na území hlavního města Prahy. Jsou zde uvedeny prostory, kde je žebání zakázáno s tím, že by mohlo narušit veřejný pořádek v hlavním městě Praze. Účinnost této vyhlášky je od 18.5.2000.

Zastupitelstvo hlavního města Prahy se usneslo dne 29.4.2004 vydat podle § 44 odst. 3 písm. a) zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, obecně závaznou vyhlášku č. 10, kde změnilo přílohu k této vyhlášce s uvedením ulic, kde je zakázáno žebat. Účinnost této změny je od 1.6.2004.

„Vyhláška hlavního města Prahy č. 14/2000 Sb., o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebáním, byla vydána v zájmu vytlačení žebrajících osob z míst, v nichž je žebání obecně pocíťováno

jako jednání rušivé a pohoršující. Je tomu tak kromě míst určených pro hromadnou dopravu osob zejména v historické části města v přímém sousedství historických a uměleckých památek a na hlavních trasách cizineckého a cestovního ruchu.“(Magistrát hlavního města Prahy, 2000, <http://www.praha6.cz/export/0206/usnrada/03/03p1008_0.doc>, cit. 10. 11. 2006)

2.6.2 Místa se zákazem žebrání v regionu Praha

Žebrání na území hlavního města Prahy je zakázáno na těchto místech:

1. prostory metra, včetně přístupových a výstupních cest,
2. vozidla městské hromadné dopravy,
3. veřejně přístupná místa na území hlavního města Prahy uvedená v příloze vyhlášky
4. železniční stanice a zastávky a v okruhu 100 m od nich
5. zastávky linkové osobní dopravy a v okruhu 100 m od nich
6. letiště a v okruhu 100 m od nich
7. prostor u mateřských škol, základních škol a základních uměleckých škol a v okruhu 100 m od nich
8. prostor u zastupitelských úřadů cizích států a v okruhu 100 m od nich.

Dále je pak zakázáno žebrat (jak uvádí příloha vyhlášky) v ulicích a prostorech: 28. října, Celetná, Havířská, Hradčanské náměstí, Jindřišská, Kaprova, Karlova, Karlův most, Ke Hradu, Křižovnická, Křižovnické náměstí, Loretánské náměstí, Maiselova, Melantrichova, Malé náměstí, Malostranské náměstí, Mariánské náměstí, Michalská, Mikulášská, Mostecká, Na Můstku, Na Příkopě, Národní, Náměstí Franze Kafky, Náměstí Republiky, Nerudova, Ovocný trh, Pařížská, Platnéřská, Pohořelec, Staré Zámecké schody, Staroměstské náměstí, U Obecního domu, U Radnice, Uhlý trh, Václavské náměstí, Vodičkova, Zámecké schody, Železná, Nádražní, Štefánikova a Plzeňská (v rozsahu pěší zóny Anděl).

Vyhláška ukončila stav určité právní nejistoty při posuzování žebrání, když ustanovení § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích sice dávalo možnost postihovat toho, kdo vzbudí **veřejné pohoršení**, ale právě v případě žebrání bylo pochybné, zda je tento znak uvedeného přestupku naplněn.

Od doby účinnosti vyhlášky je žebrání na místech, uvedených ve vyhlášce či její příloze (kde je to zakázané), **přestupkem proti veřejnému pořádku podle § 48 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.**

Kvalifikace přestupku dle § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích je používána dle konkrétního případu, jestliže žebrající osoba (nebo osoba jednající v jeho dohodě) svým chováním budí veřejné pohoršení (např. při agresivním způsobu vymáhání almužny či jiném způsobu obtěžování, při využívání dětí, které osobám neposkytnuvším almužnu nadávají, plivou po nich apod.).

2.6.3 Posuzování žebrání ze strany zakročujících policistů a strážníků

Pojem žebrání není ve vyhlášce definován a rozhodnout o tom, zda lze dané jednání posoudit jako žebrání, musí policista Policie ČR nebo strážník Městské policie v konkrétních případech vlastní úvahou.

Za žebrání je považováno nejen aktivní vyžadování daru, ale i jednání pasivní, pokud dá žebrák najevo svůj zájem o obdarování a ochotu dar přijmout. Jako žebrání je kvalifikováno i vysedávání osoby na chodníku s vystaveným kloboukem či krabičkou (kam kolemjdoucí vhazují peníze).

Naproti tomu nejsou (ve většině případů a s přihlédnutím k jejich konkrétní podobě) jako žebrání posuzovány veřejné hudební produkce osob spojené s vybíráním dobrovolných příspěvků. V případě posouzení takového vystupování jako hudební produkce na veřejném prostranství se dále zkoumá, zda jsou splněny požadavky vyhlášky hlavního města Prahy o místním poplatku za užívání veřejného prostranství. Zjistí-li policista nebo strážník, že osoba je podezřelá z nesplnění této ohlašovací povinnosti (dle citované vyhlášky) či z nepovoleného zvláštního užívání pozemní komunikace, je po zjištění totožnosti takové osoby učiněno oznámení o tomto správním deliktu podle zákona o správě daní a poplatků.

Jako žebrání není také posuzováno jednání motivované recesí, např. studentské recese spojené s vybíráním peněz na uspořádání maturitního večírku apod. Ani zde ovšem nelze překračovat určité hranice a nad míru obtěžovat jiné osoby, neboť jinak vzbuzují veřejné pohoršení a dopouštějí se tak přestupku proti veřejnému pořádku.

2.6.4 Postup zakročujících strážníků Městské policie

Strážník zasahující proti žebrající osobě, která se dopustila přestupku dle § 47 odst. 1 písm. c) nebo § 48 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ji nejprve upozorní, že se tohoto

přestupku dopustila a zjistí její totožnost (dle dokladu totožnosti – občanský průkaz, cestovní pas). Na místě pak rozhodne, zda je reálné **řešit přestupek blokově (pokutou) či zda použije pouze domluvy, popřípadě zda sepíše oznámení o přestupku**. Není vyloučeno **vyžebvané peníze odejmout**, neboť v řízení o přestupku by pak mohlo být rozhodnuto podle § 15 odst. 1 písm. b) zákona o přestupcích o jejich propadnutí.

Dále strážník žebráka **vyzve, aby ukončil své protiprávní jednání**. Pokud neuposlechne, obrací se strážník Městské policie na Policii ČR, která podle § 13 odst. 6 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, osobu předvede na policejní služebnu (je-li důvodná obava, že tato osoba bude v protiprávním jednání pokračovat). Strážník Městské policie žebráka předvádí pouze v případě zjištění jeho totožnosti, tedy pokud žebřák neuposlechne výzvy k prokázání totožnosti (např. nemá při sobě doklad totožnosti a nelze jeho totožnost ověřit jinak).

Záznamy o osobě, která porušila vyhlášku, se pak **zasílají** na základě § 24a odst. 2 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, **orgánům sociálního zabezpečení dle místa bydliště osoby, u osob s trvalým bydlištěm v Praze pak na Magistrát hlavního města Prahy – odbor sociální péče a zdravotnictví**, Charvátova 145/9, Praha 1, s žádostí, aby orgány sociální péče k žebřající osobě provedly případná další opatření v rámci své působnosti.

U žebřajících osob s trvalým bydlištěm mimo území České republiky, se tento záznam zakládá pro případné pozdější využití orgány Policie ČR.

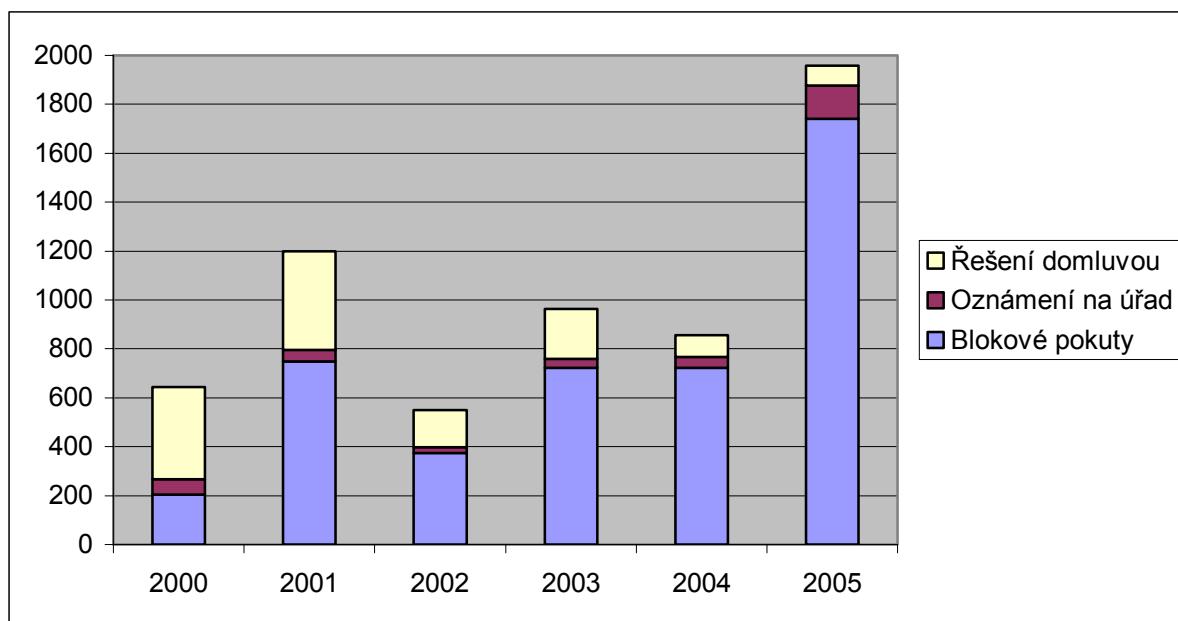
Tendence řešit tyto přestupky ze strany Městské policie přechází v poslední době z vyřešení domluvou k blokovým pokutám (viz tabulka č. 1 a graf č. 1), což je finanční trest člověku, kterému se finance nedostávají, a proto žebřá. Tento postih je kontraproduktivní, neboť potrestaná osoba, jež žebřá proto, aby se uživila a žebřání je jejím jediným příjmem, této činnosti nemůže zanechat a logickým vyústěním finančního trestu je tedy další žebřání této osoby. Účinnějším řešením by bylo oznámení přestupku na úřad, kde by tato osoba mohla být v rámci vyřešení přestupku informována o možnostech reintegrace do společnosti o pracovních nabídkách apod. Tím by mohlo dojít k odstranění pokračujícího žebřání u této osoby.

Tabulka č. 1: Řešení přestupků žebření ze strany Městské policie

Rok	Blokové pokuty	Oznámení na úřad	Řešení domluvou
2000	203	64	376
2001	750	45	405
2002	374	25	152
2003	723	36	204
2004	723	45	89
2005	1740	136	83

(zdroj: statistiky Městské policie hlavního města Prahy)

Graf č. 1: Řešení přestupků žebření ze strany Městské policie

(zdroj: statistiky Městské policie hlavního města Prahy)

Dle statistik a informací Městské policie hlavního města Prahy je výskyt žebrajících osob v Praze charakteristický především pro centrum města. Zde, tedy v teritoriu Městské části Praha 1, je výskyt žebrajících osob zaznamenáván v největší míře, a to v podstatě na všech místech, kde se pohybuje velké množství zahraničních turistů.

Výskyt žebráků je dále zaznamenáván například na území Městské části Prahy 5 v okolí stanice metra Anděl, Smíchovské nádraží a Radotín před prodejnou Albert, což je patrně zapříčiněno blízkostí velkého nákupního centra s frekvencí lidí (potenciálních dárců almužny) od vlakového nádraží, kde žebrající osoby přespávají v objektech či odstavených vagonech.

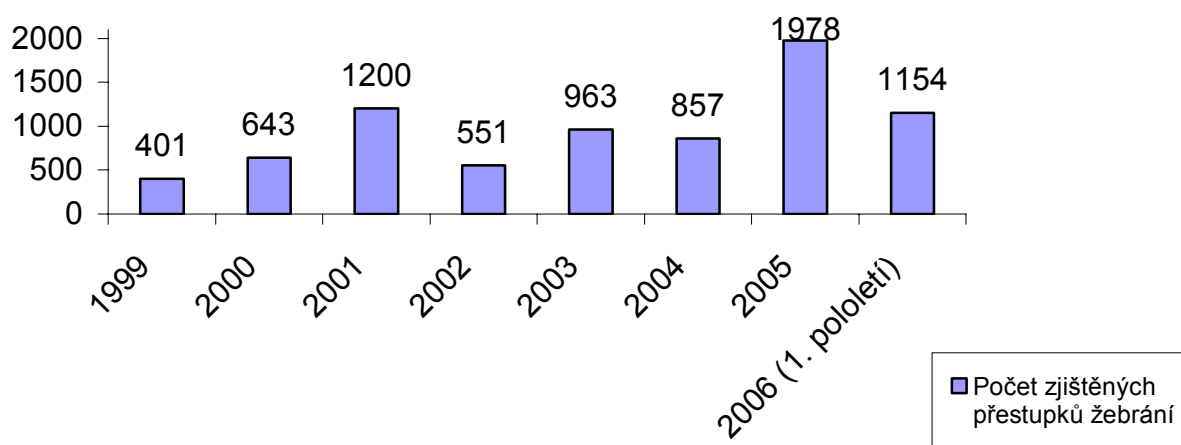
V ostatních městských částech se nejedná o zásadní problém. Žebrající osoby se zde vyskytují jen zřídka.

Tabulka č. 2 - Počet zjištěných přestupků žebrání (přestupek na úseku veřejného pořádku)

rok	Počet zjištěných přestupků žebrání
1999	401
2000	643
2001	1200
2002	551
2003	963
2004	857
2005	1978
2006 (1. pololetí)	1154

(zdroj: statistiky Městské policie hlavního města Prahy)

Graf č. 2 - Počet zjištěných přestupků žebrání (přestupek na úseku veřejného pořádku)

(zdroj: statistiky Městské policie hlavního města Prahy)

Statistiky přestupků žebrání však nevypovídají o skutečném počtu žebráků na území hlavního města Prahy, neboť jedna žebrající osoba se může dopustit několika přestupků.

2.6.5 Komparace s jinými městy v České republice

V celé České republice je v současnosti pouze 5 měst (Praha, Ústí nad Labem, Plzeň, Karlovy Vary a Mikulov), kde je v platnosti (i účinnosti) vyhláška zabývající se problematikou žebrání s vymezením míst, kde je zákaz žebrání. Poruší-li osoba tento zákaz, dopouští se **přestupku proti veřejnému pořádku podle § 48 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.**

Ve městech, kde není žebrání vyhláškou takto upraveno, lze žebrající osobu postihovat pouze za přestupek veřejného pohoršení dle **§ 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích**, pokud se našly alespoň dvě osoby, jež byly chováním žebrající osoby pohoršeny. Vydáním těchto vyhlášek s místy, kde je zákaz žebrání, lze problematiku žebrání lépe ovlivňovat (vytěsnění z nežádoucích, zakázaných prostranství).

Jako příklad uvádíme město Mikulov, které vydalo vyhlášku zabývající se problematikou žebření jako poslední z uvedených měst, tedy dne 21.2.2007.

Mikulov

Důvodem schválení „protižebrácké“ vyhlášky v Mikulově (okres Břeclav) bylo zhoršující se chování žebráků a stížnosti občanů na tento problém.

„K tomuto razantnímu rozhodnutí je vedly časté zkušenosti strážníků Městské policie i samotných občanů města s žebráky. „Jejich chování se v poslední době stalo až agresivní a je velkým problémem. Rozhodně nepřispívá k dobré image našeho města,“ uvedl starosta Rostislav Košťál. Na chování žebrajících bezdomovců si často stěžovali i zástupci jednotlivých obchodních řetězců, před nimiž tyto nepohodlné osoby postávají a provozují svou činnost.“ (Jich, 2007, <<http://blog.mikulov.cz/?p=129>>, cit. 22. 3. 2007)

Proto byla vydána Obecně závazná vyhláška města Mikulova č. 1/2007 o vymezení veřejných prostranství, na nichž se zakazuje žebření, která je v účinnosti od 1.3.2007. Obecně závazná vyhláška přesně vymezuje místa, kde za žebření hrozí postih (veřejná prostranství na více než 30 ulicích po celém městě). Jedná se o veřejná prostranství u mateřských, základních, středních a uměleckých škol, a to v okruhu 50 metrů od nich. Dále je zakázáno žebrot u hřbitova, kostelů, synagogy, u obchodních domů, restaurací, dětských hřišť, kulturních zařízení, sportovišť, v areálu amfiteátru, zámku a zejména na Náměstí a Kostelním náměstí.

„Nyní za žebření hrozí přímo na ulici pokuta tisíc korun a ve správním řízení až pět tisíc korun. Do konce února hrozil žebřákům jen trest za veřejné pohoršování. Aby je vůbec bylo možné potrestat, museli jsme najít aspoň dva občany, které jejich chování pobuřovalo. A to se ne vždy podařilo. Nová vyhláška tedy celý postup zjednodušuje. Stačí, když žebrajícího přistihneme přímo při činu. V současné době strážníci evidují 15 problémových jedinců, mezi nimiž jsou i Romové. Máme zde šest bezdomovců, z toho po jednom Polákovi, Slovákovi a také českém Italovi. Nejnovějším trendem je žebření na parkovištích u benzinových pump, kde zastavují autobusy s turisty.“ (Jich, 2007, <<http://blog.mikulov.cz/?p=129>>, cit. 22. 3. 2007)

Přestože je město Mikulov, co do počtu obyvatel (k 1.1.2002 19.907 obyvatel) a rozlohou (k 1.1.2002 rozloha 244 km² – statistiky Ústavu územního rozvoje Mikulov), menší město, než město Praha (k 1.1.2002 1.160.118 obyvatel na rozloze 496 km² – statistiky Českého statistického úřadu), je důvod vydání vyhlášky omezující žebření stejný

jako u města Prahy (stížnosti občanů, agresivita žebrajících osob, negativní ovlivňování turismu).

Počet bezdomovců v Praze je dle posledního sčítání (ze dne 19.2.2004) 3.096 osob (zdroj: statistiky organizace Naděje). Počet bezdomovců ve městě Mikulov je 6 osob (zdroj: Městská policie města Mikulov). V Praze bylo v 1. polovině roku 2006 zjištěno 1154 přestupků žebření. Ve městě Mikulov je 15 osob zabývajících se žebřením.

Přestože je ve městě Mikulov oproti městu Praze mnohem méně bezdomovců i žebrajících osob, bylo zastupitelstvo města Mikulov nuceno situací, v zájmu řešení této problematiky, k vydání vyhlášky zakazující žebření na vymezených veřejných prostranstvích.

To nás vede k závěru, že žebření není pouze problémem velkých měst, kam žebrající osoby dojíždějí za svou činností (jako je tomu např. i v Brně), ale že se může jednat o celorepublikový problém, který by měl být v každém městě ošetřen obecně závaznou vyhláškou zabývajících se problematikou žebření s vymezením míst, kde je žebření zakázáno.

2.7 Rizikové faktory ve vztahu k bezdomovectví a žebření

Bezdomovectví (tedy i žebření bezdomovců) je fenomén spojený s mnoha somatickými i psychickými problémy. Styl života (časté podchlazení, přecházení a neléčení nemocí), nedodržování základní hygieny (ať už z nedostatku možností či vlastní neochoty), nedostatečná životospráva (díky nepravdělné a nedostatečné stravě), abúzus alkoholu či drog a kouření, to vše vede k masivnímu somatickému chátrání bezdomovce.

„Zdravotní problémy a celkový rizikový životní styl bezdomovců se podepisuje na jejich vysoké míře úmrtnosti a průměrné délky života. Dle britského výzkumu u zjevných bezdomovců činí průměrná délka života okolo 42 let, úmrtnost je až 25krát vyšší než v běžné populaci. Výskyt psychických onemocnění je 3 až 10krát častější než u běžné populace (neurózy, deprese, chorobné stavy, úzkosti). Roste pravděpodobnost výskytu schizofrenie u mladých bezdomovců a pokusy o sebevraždu. Psychická onemocnění jsou často doprovázena dalšími zdravotními komplikacemi (bronchitidy, tuberkulózy, artritidy, kožní onemocnění, infekce).

V ČR mezi nejčastější zdravotní problémy bezdomovců patří – chřipky a nemoci dýchacích cest, kožní onemocnění, bércové vředy, žaludeční a střevní potíže, revmatická a neurologická onemocnění, svrab.“ (Králová, 2004, <<http://www.upol.cz/fakulty/lf/>

2.8 Systém pomoci bezdomovcům a žebřákům v regionu Praha

Dle **zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi** (s účinností od 1.1.2007), může bezdomovec i žebrající osoba využít pomoc (stejně jako ostatní občané), jež se skládá z těch dávek v hmotné nouzi (**příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc**), které se jich dle stanovených podmínek týkají.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi stanovuje situace, spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Tyto situace nazývá hmotnou nouzí. Dle tohoto zákona jsou hmotnou nouzí situace, kdy osoba nebo společně posuzované osoby nemají dostatečné příjmy, tyto příjmy si z objektivních důvodů nemohou zvýšit sami vlastním přičiněním a jejich celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb.

Pokud příjmy nedosahují životního minima a není možné je zvýšit (vzhledem k věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů) **vlastním přičiněním** (vlastní prací, řádným uplatněním nároků a pohledávek, popřípadě prodejem nebo jiným využitím majetku), **je tato pomoc formou dávek pomoci v hmotné nouzi státem poskytována.** Dávky doplňují nedostatečný příjem zpravidla do výše životního minima.

Okruh příjmů, které se berou v úvahu při posuzování nároku na dávku a její výši, je stanoven v zákoně o životním a existenčním minimu (zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu).

Tato pomoc však může být poskytována i nad úroveň životního minima. Jedná se o případy, kdy jsou (po individuálním posouzení sociální a ekonomické situace domácnosti) uznány odůvodněné vyšší základní životní potřeby (např. související s lékařsky doporučeným dietním stravováním, vyššími náklady na bezbariérové bydlení u zdravotně postižené osoby apod.).

O dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je tzv. orgány pomoci v hmotné nouzi, tedy pověřené obecní úřady, újezdni úřady vojenských újezdů (na území vojenských újezdů) a obecní úřady obcí s rozšířenou působností (poskytují mimořádnou

okamžitou pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením). Odvolacím orgánem jsou krajské úřady.

„Na příspěvek na živobytí a na doplatek na bydlení má nárok při splnění podmínek stanovených v zákoně o pomoci v hmotné nouzi: osoba, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu; osoba, které byl udělen azyl nebo doplňková ochrana; cizinec bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva (Evropská sociální charta); občan členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce; občan členského státu Evropské unie, kterému nárok na sociální výhody vyplývá z přímo použitelného předpisu Evropských společenství a jeho rodinný příslušník; rodinný příslušník občana členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce; cizinec, který je držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie a bylo mu uděleno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky; rodinný příslušník cizince uvedeného v předchozí odrážce, kterému bylo uděleno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky. Okruh oprávněných osob pro mimořádnou okamžitou pomoc je širší, kromě osob uvedených v předchozím textu (oprávněné osoby pro příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení) jsou oprávněnými osobami při splnění podmínek rovněž osoby pobývající na území České republiky na základě zákona o pobytu cizinců. V odůvodněných případech – je-li osoba vážně ohrožena na zdraví – může jí být mimořádná okamžitá pomoc poskytnuta, i když pobývá na území České republiky v rozporu se zákonem o pobytu cizinců.“

(Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007, <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/obecne>, cit. 10. 02. 2007).

Do 31.12.2006 byla **pomoc poskytována formou dávek sociální péče** (na základě zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, jehož účinnost skončila k 31.12.2006).

V regionu hlavního města Prahy je mnoho státních i nestátních organizací pomáhajících osobám, jež se ocitly v tíživé životní situaci, tedy i žebrákům a bezdomovcům. Těmto osobám **pomáhají řešit problémy s hledáním zaměstnání, ubytování, poskytují potravinovou pomoc apod.**

2.8.1 Pomoc ze strany státu (státních organizací)

Pomocí osobám v krizové situaci a tíživé životní situaci se zabývají **Městské centrum sociálních služeb a prevence – RIAPS**, **Ministerstvo práce a sociálních věcí** (bezplatné poradenství k sociální problematice) nebo například **Informační centrum sociální pomoci – KONTAKT** (Praha 2, Palackého náměstí – vestibul metra B), které zajišťuje bezplatně sociálně právní pomoc těmto občanům.

Úřady městských částí poskytují pro klienty sociální poradny, právní poradny, provozují azylové domy apod. Například Úřad Městské části Praha 5 pro osoby v obtížných životních situacích provozuje sociálně právní poradnu (adresa: Praha 5, náměstí 14. října 4, služba je bezplatná) nebo Úřad Městské části Praha 6 provozuje pro občany s trvalým pobytem na území Prahy 6 Azylový dům Vinička (adresa: Praha 6, Na Viničce 9/624, cena: regulované nájemné dle velikosti obývané plochy a záloha na služby).

Česká správa sociálního zabezpečení poskytuje klientům bezplatně prostřednictvím své Informační kanceláře ČSSZ a Pražské správy sociálního zabezpečení informace z oblasti důchodového pojištění. **Úřady práce** pomáhají osobám sehnat uplatnění na trhu práce.

Městské centrum sociálních služeb a prevence (Praha 3, Chelčického 39) vydává každoročně pouliční průvodce Prahou pod názvem „V Praze doma bez domova“, ve kterém jsou informace o státních i nestátních pomáhajících organizacích v Praze. Jsou zde uvedeny praktické informace (např. jak si zařídit osobní doklady), adresy pomáhajících organizací, poskytované služby, ceny těchto služeb apod. Průvodce je bezplatně rozdáván mezi potřebnými klienty jak ve spolupracujících organizacích, tak přímo na ulici.

Pomoc osobám v krizové situaci (tedy i bezdomovcům a žebrákům) je ze strany státních organizací nemalá, avšak nedosahuje rozsahu nestátních organizací.

2.8.2 Pomoc ze strany nestátních organizací

Největší podíl na pomoci osobám v tíživé životní situaci mají nestátní organizace. V regionu hlavního města Prahy pomáhají těmto osobám především organizace **Naděje**, **Arcidiecézní charita**, **Armáda Spásy**, **Nový Prostor** a **Červený Kříž**.

Naděje

Dobrovolné sdružení občanů **Naděje** (sídlo: Praha 2, Varšavská 37), buduje a rozvíjí síť služeb lidem v nouzi na základě křesťanských principů. Poskytuje pomoc hmotnou (např. bezplatné ošacení, bezplatné stravování, 14 denní bezplatný nocleh apod.), morální

(např. sociální poradna), zdravotní (bezplatná hygiena, bezplatné lékařské vyšetření), právní (bezplatná právní poradna) a duchovní (např. bezplatné kulturní programy, sportovní hry apod.).

To vše má obsaženo ve svých osmi programech: integrační, pro třetí věk, pro mentálně postižené, náhradní rodinné výchovy, potravinové pomoci, zdravotnický, doplňkové služby a misijní.

Integrační program klientů do společnosti, který sdružení vede, má pět stupňů (nultý, první, druhý, třetí a čtvrtý). V nultém stupni se bezplatně klientům poskytuje psychoterapie a zajišťují základní životní potřeby, jako například osobní hygiena (poskytnutí sprchy, holení a desinfekce), ošacení a obuv, nasycení, azylové ubytování, zprostředkování práce a asistence při jednání s úřady, lékařská vyšetření a ošetření, osvěta a kultura. V prvním až třetím stupni jsou klienti ubytováni v azylových společných ubytovnách různého typu a mají k dispozici související služby. Musí mít alespoň příležitostné zaměstnání (v třetím stupni musí mít už řádný pracovní poměr) a za ubytování a služby platí. Ve čtvrtém stupni již bydlí klient mimo středisko sdružení Naděje v pronajatém bytě a občas za ním dochází sociální pracovník.

Naděje klientům poskytuje sociální, právní, zdravotní a pracovní poradenství a pomáhá při jednání s úřady, s vyřízením dokladů a nabízí klientům i potravinovou pomoc a ošacení.

Azylové domy – noclehárna a ubytovny Naděje jsou určeny mužům i ženám (s trvalým bydlištěm pražským i mimopražským) bez přístřeší či v tíživé životní situaci na kratší i delší dobu. Klientem může být osoba propuštěná z výkonu trestu odnětí svobody i cizinec, který má trvalý pobyt na území České republiky. Osoba se musí podrobit osobnímu pohovoru se sociálním pracovníkem a musí mít platný doklad totožnosti. Nesplňuje-li osoba tyto podmínky, není přijata. Délka pobytu v noclehárně je maximálně 14 dní bezplatně. Delší pobyt si musí klient platit sám. V noclehárně je cena delšího pobytu 20,- Kč za noc (do 60. noci) nebo 40,- Kč (61. noc a více). V ubytovnách je cena delšího pobytu 40,- Kč za noc (do 60. noci) nebo 60,- Kč (61. noc a více).

V roce 2005 bylo v organizaci Naděje průměrně 192 klientských návštěv za den. Ze všech klientských návštěv bylo 704 ze strany nových klientů (zdroj: statistiky Naděje). Údaje k roku 2006 nejsou prozatím známy.

Arcidiecézní charita

Arcidiecézní charita (Praha 2, Londýnská 44) je charitativní organizace katolické církve s duchovní péčí klientů. Je členem Vězeňské duchovenské péče, spravující síť duchovních, kteří docházejí do všech 34 věznic v České republice. Ve spolupráci s kaplany poskytuje všem obviněným i odsouzeným (kteří mají zájem) psychosociální, materiální a duchovní pomoc. Cílem projektu Vězeňská péče je pomoc a příprava odsouzeného na návrat do svobodné společnosti a dále v ní setrvat bez recidivy, či jiných problémů jako jsou např. bezdomovectví či žebrání.

Charita spolupracuje s Probační a mediační službou Praha a poskytuje jí pracoviště pro výkon alternativních trestů (obecně prospěšné práce).

Osobám v tíživé životní situaci (tedy i bezdomovcům a žebrákům) **poskytuje Arcidiecézní charita ubytování** (Azylový dům svaté Terezie, Praha 8 – na nezbytně nutnou dobu), **základní hygienu, oblečení, pomoc při jednání na úřadech a při hledání zaměstnání, popřípadě i právní pomoc.** Poradna dále těmto klientům poskytuje i psychickou podporu.

Azylový dům svaté Terezie (Praha 8, Pernerova 20), který Arcidiecézní charita provozuje, je určen mužům i ženám (s trvalým bydlištěm pražským i mimopražským) bez přístřeší či v tíživé životní situaci, včetně žadatelů o azyl, na **krátkodobé pobyty**. Podmínkou přijetí je osobní pohovor se sociálním pracovníkem. Délka pobytu je 7 dní, což lze v ojedinělých případech prodloužit o dalších 7 dní. Cena pobytu je 30,- Kč za noc.

Celková kapacita azylových domů Arcidiecézní charity je 1.332 lůžek. V roce 2005 využilo 1.586 klientů krizové pomoci a 1.685 klientů zařízení nocleháren v celé České republice. Údaje k využitelnosti pražských zařízení za rok 2005 a ani údaje za rok 2006 k dispozici nejsou.

Armáda spásy

Armáda spásy (sídlo: Praha 5, Petržilkova 2565/23) poskytuje v České republice pomoc na principu křesťanské víry v pěti oblastech. Jedná se o azylové domy a noclehárny, domov seniorů, komunitní centra – denní střediska, vězeňská péče a centrum pro mládež.

Centrum pro mládež je pouze v Brně a Domov seniorů pouze v Ostravě. V regionu města Prahy provozuje komunitní centra, noclehárnu a azylový dům.

Komunitní centra jsou umístěna v blízkosti obytných částí města a poskytují sociální pomoc a poradenství, prostory pro sociální styk, placenou stravu (nízká cena pro potřebné), ošacení a jiné programy (pro nezaměstnané, sportovní programy, jazykové kurzy apod.).

Azylový dům Armády spásy (Praha 7, Tusarova 60) slouží jako ubytovna pro lidi bez domova (muže, ženy a matky s dětmi s pražským i mimopražským bydlištěm ve věku nad 18, výjimečně nad 16 let) na kratší i delší pobyty. Je zde poskytována péče pro uspokojení základních potřeb (minimální životní standard, pracovní terapie, sociální poradenství).

Podmínkou přijetí do azylového domu je osobní pohovor se sociálním pracovníkem, klient musí mít u sebe svůj doklad totožnosti a musí být schopen vlastní sebeobsluhy. Délka pobytu je maximálně 3 dny. Pobyt lze poté prodloužit jen o 7 dní, které jsou však placené (70,- Kč za noc). Opakovat pobyt v azylovém domě je možné až po deseti dnech. Dlouhodobý placený pobyt (1 měsíc až 1 rok) je možný po individuálním projednání. Ubytování v azylovém domě je počátkem několikastupňového resocializačního programu Armády spásy.

V části, jež slouží jako noclehárna, je poskytnuta bezdomovcům („mužům z ulice“) strava, šaty, lůžko a sociální poradenství zdarma.

Oddělení vězeňské péče Armády spásy (sídlo: Praha 5, Petržilkova 2565/23) koordinuje svou pomoc vězňům ve spolupráci s Vězeňskou službou. Pomoc se skládá z duchovní pomoci (návštěvy a dopisování), materiální pomoci (základní hygienické potřeby a ošacení potřebným) a případně pomoci při navazování ztracených kontaktů s rodinou (předcházení recidivy). Lidem propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody Armáda spásy pomáhá ubytováním v azylovém domě či jinou poskytovanou službou dle aktuálních potřeb této osoby tak, aby se nestali bezdomovci či žebráky.

V roce 2005 bylo v komunitních centrech Armády spásy celkem 6.674 klientů zapojeno do různých programů (např. kulturní program pro ženy, klub čtenářů, výuka angličtiny apod.). Poradenskou činnost využilo celkem 538 klientů. Údaje k roku 2006 nejsou prozatím známy.

Nový prostor

Velmi dobrý integrační program má organizace **Nový Prostor** (sídlo v Praze 4, Pod Svahem 12). Pomáhá klientům naučit se pracovnímu stereotypu prodejem svého časopisu. Tím zároveň získávají i finanční prostředky. Klienty jsou opět lidé bez přístřeší a osoby v tíživé životní situaci.

Prodejcem Nového Prostoru se může stát každý, kdo písemně potvrdí, že je starší 16 let, je v sociální nouzi a zaváže se dodržovat Kodex prodejce, tedy tyto podmínky:

„Prodejce nesmí:

1. Prodávat mimo místo jemu přidělené a uvedené na jeho průkazu.
2. Být po dobu prodeje pod vlivem alkoholu nebo jiných drog.
3. Používat vulgárních výrazů, nadávek a rasistických, sexistických či jinak společensky nepřipustných obrátů ve styku s veřejností, ostatními prodejci nebo pracovníky výdejny.
4. Obtěžovat při prodeji kolemjdoucí a zdržovat je proti jejich vůli nebo zdržovat dopravu.
5. **Žebrot nebo jiným nepovoleným způsobem požadovat od lidí peníze**, pokud má na sobě viditelně průkaz prodejce.
6. Slovně či fyzicky napadat jiného prodejce časopisu a nutit ho, aby opustil své prodejní místo.
7. Prodávat časopis na cizím soukromém pozemku či prostoru.
8. Páchat kriminální činnost nebo takovéto činnosti napomáhat, zvláště je-li viditelně označen průkazem prodejce časopisu Nový Prostor nebo má-li s sebou časopisy.
9. Prodávat časopisy neregistrovaným, neoznačeným nebo vyloučeným prodejcem.
10. Nesprávně vracet zpět z částky přijaté od kupujícího.
11. Požadovat od kupujícího víc, než je oficiální cena časopisu.
12. Prodávat jiné zboží nebo časopisy.
13. Prodávat bez průkazu, který je opatřen jeho registračním číslem a fotografií a který musí nosit na viditelném místě.
14. Poškozovat dobré jméno časopisu a společnosti Nový Prostor.“ (Nový Prostor, 2004, <http://www.novyprostor.cz/index.php?option=com_npcontent&task=view&id=26&Itemid=0>, cit. 10. 10. 2006)

Tento pouliční prodej probíhá na frekventovaných místech, tedy převážně v podchodech metra. Ze strany Nového Prostoru chodí po prodejcích kontroly, zda prodávají ve svém prodejním místě a neporušují jinak kodex prodejce.

Prodejce časopisu **se nesmí dopouštět protiprávního jednání (ani žebření)**, jinak je z tohoto programu vyškrtnut. To je také motivací pro dobrou integraci osoby. Pomoc ze strany Nového Prostoru s klientem není časově omezena.

V roce 2005 pracovalo v organizaci Nový Prostor 8.000 klientů (prodejců), kteří byli zapojeni v integračním programu. (zdroj:statistiky Nového Prostoru) Údaje k roku 2006 nejsou prozatím známy.

Český červený kříž

Český červený kříž je humanitární občanské sdružení působící zejména v oblasti humanitární, sociální a zdravotní pomoci. Je jedinou státem uznanou (zákon č. 126/1992 Sb.) a mezinárodně potvrzenou národní společností Červeného kříže na území České republiky.

Zabývá se dobrovolnou sociální činností, dobrovolnou pečovatelskou službou, pomocí ohroženým skupinám obyvatel, pořádá akce pro seniory, pro nemocné a tělesně postižené občany, zřizuje ošacovací střediska, poskytuje sociální služby apod.

Na území hlavního města Prahy je zřizovatelem nebo provozovatelem následujících sociálních zařízení a služeb:

1. **Gerocentrum Slunné stáří Praha 9** – víceúčelové (nonstop celoroční provoz) zařízení sociální péče s komplexní péčí pro občany, kteří jsou ohroženi chorobami stáří. Kapacita je 24 lůžek. Doba poskytované služby je maximálně 2 měsíce.
2. **Dům sociálních služeb – Bojčenkova Praha 9** – víceúčelové (nonstop celoroční provoz) zařízení sociální péče s denním pobytem pro důchodce a komplexní sociálně – zdravotní péčí pro seniory a pro dlouhodobě nemocné a sociálně potřebné občany. Lůžková část (24 lůžek) je určena občanům neschopným sebeobsluhy a vyžadujících ošetrovatelskou péči.

3. **Hygienické a humanitární centrum – Praha 7**, které zajišťuje hygienickou očistu osob, praní a žehlení jejich prádla, poskytuje klientům ošacení a poradenskou činnost. **Klienti jsou například bezdomovci či jiní potřební občané.**
4. **Krizové centrum Českého červeného kříže Praha 2**, což je kontaktní místo pro záchyt sociálně nepřízpůsobivých osob, tedy bezdomovců, dětí a mladistvých na útěcích z domova nebo ústavních zařízení, uprchlíků a běženců z jiných zemí. V tomto centru je poskytována strava a ošacení, předlékařská první pomoc a zajištěna očista (vykoupání a odvěšvení).

Všechny tyto služby mohou využívat i osoby v tíživé životní situaci, tedy jak osoby bez domova (bezdomovci), tak osoby v problémové finanční situaci se sklonem k žebrání.

V roce 2005 byly ze strany organizace Český červený kříž vydány klientům potraviny v celkové hodnotě 605.215,- Kč. Ošacení bylo poskytnuto celkem 41.463 klientům v 52 střediscích v celé České republice (zdroj: statistiky Českého červeného kříže). Celkový počet klientů v pražských zařízeních Českého červeného kříže není k dispozici. Údaje k roku 2006 nejsou prozatím známy.

2.8.3 Typy poskytované pomoci

Hlavními typy pomoci pro osoby bezdomovců či žebráků jsou azylové domy, potravinová pomoc, poskytování oblečení, hygienické ošetření a zdravotní ošetření. Tyto služby jsou jak placené, tak neplacené, podle typu služby a podle organizace která ji poskytuje.

Azylové domy

Azylové domy provozují především organizace Armáda spásy, Ardiecézní charita, Naděje. Jsou rozděleny na azylové domy pro muže, pro ženy a například na azylové domy pro ženy s malými dětmi.

Azylový dům, který je určen pouze pro matky s dětmi, provozuje Diakonie (kontaktní adresa SOS centrum Diakonie, Praha 2, Belgická 22). Adresa tohoto azylového domu je utajená, neboť se jedná o umístění klientek, které jsou například pronásledovány nebo týrány partnery.

V roce 2005 bylo poskytnuto ze strany organizace Naděje 866 klientům (zdroj: statistiky Naděje) a ze strany Armády spásy 1.782 klientům ubytování v noclehárnách a 247 klientům ubytování v ubytovnách (zdroj: statistiky Armády spásy). Údaje o využitelnosti pražských zařízení organizace Arcidiecézní charita zjištěny nebyly (celková kapacita ve všech azylových domech je 1.332 lůžek).

Potravinová pomoc

Potravinová pomoc je poskytována především ze strany organizace Naděje (pro klienty z ulice zdarma), Armáda spásy (pro klienty 1x denně polévka s chlebem zdarma, jinak cena 5,- Kč) a Arcidiecézní charita (pro klienty polévka, pečivo a nápoj – vše v ceně 7,- Kč). Organizace Nový Prostor poskytuje svým prodejcům kávu a čaj.

Jídlo však může osoba v krizi získat i v pražských kostelech. Například v kostele Svatého Josefa (Praha 1, Náměstí Republiky 2) může získat (pondělí až pátek v 9:00 hod. a v neděli v 14:00 hod.) chléb, v kostele u Svatého Vojtěcha (Praha 1, Pštrosova 17) chléb s čajem (pondělí až pátek od 12:30 do 13:00 hod.) a nebo v Břevnovském klášteře (Praha 6, Markétská 28/1) polévku s pečivem (každý den v 9:00 hod.).

V roce 2005 bylo ze strany organizace Naděje vydáno 88.556 jídel (zdroj: statistiky Naděje), organizace Nový Prostor měla 8.000 klientů. Armáda spásy poskytla v roce 2005 celkem 57.632 porcí stravy placené a 67.623 porcí polévky zdarma (zdroj: statistiky Armády spásy). Údaje o Arcidiecézní charitě zjištěny nebyly (nevidují se).

Oblečení

Oblečení může klient získat také ze strany organizace Naděje, Armáda Spásy, Arcidiecézní Charita. Na výdej oblečení z vlastních skladů vypisuje organizace doporučení podle individuálních potřeb klienta. Některé zdarma (Armáda spásy, Naděje), některé za poplatek (Arcidiecézní Charita).

V roce 2005 bylo ošacení ze strany organizace Naděje poskytnuto 9.279 klientům (zdroj: statistiky Naděje). Armáda spásy poskytla v roce 2005 celkem 730 klientům oblečení zdarma (zdroj: statistiky Armády spásy). Údaje o Arcidiecézní charitě zjištěny nebyly (nevidují se).

Hygienické ošetření

Hygienické ošetření klienta zajišťuje organizace Naděje (vysprchování, oholení, dezinfekce zdarma), Nový Prostor (prodejci časopisu Nový Prostor se mohou umýt

v umyvadle nebo se vysprchovat zdarma), Armáda Spásy (vysprchování a vyprání si věci v umyvadle zdarma, oholení za 5,- Kč) nebo Arcidiecézní Charita (vysprchování za 10,- Kč, vysprchování s použitím mýdla za 14,- Kč, vyprání oblečení v pračce za 20,- Kč).

V roce 2005 bylo hygienické ošetření ze strany organizace Naděje poskytnuto 10.565 klientům (zdroj: statistiky Naděje), ze strany organizace Nový Prostor 8.000 klientům (zdroj: statiky Nového Prostoru) a ze strany Armády spásy 14.110 klientům (zdroj: statiky Armády spásy). Údaje o Arcidiecézní charitě zjištěny nebyly (nevidují se).

Zdravotní ošetření

Zdravotní ošetření a léky pro klienty zajišťuje organizace Naděje a Armáda spásy.

V roce 2005 bylo ze strany organizace Naděje ošetřeno 5.054 klientů (zdroj: statistiky Naděje) a Armáda spásy ošetřila 6.567 klientů (zdroj: statistiky Armády spásy).

Organizace Český červený kříž ošetřila v lednu až únoru roku 2006 v rámci akce provizorního zimního stanového městečka pro bezdomovce na Letenské pláni 1.898 klientů (zdroj: statistiky Českého červeného kříže).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části a účel průzkumu

Cílem praktické části je zjistit a analyzovat příčiny žebrání bezdomovců, důvody jejich bezdomovectví, typologii žebrání a bezdomovectví. Pomocí dotazníku (viz příloha č. 3 – dotazník) zjistit procento bezdomovců zabývajících se žebráním, typy bezdomovců, typy žebrání, důvody bezdomovectví, důvody žebrání bezdomovců v regionu hlavního města Prahy.

Průzkum má za **účel** zjistit příčiny a důvody jejich tíživé situace, zda lidé z této skupiny využívají nabízenou pomoc ze strany organizací a případně dle zjištěných informací nasměrovat pomoc těmto lidem účelně.

Průzkum může ukázat, zda jsou důvody žebrání bezdomovců a příčiny jejich tíživé situace ovlivnitelné a tedy zda pomoc, která jim je nabízena nebo poskytována, je ta správná (zda se jedná o potřebnou a případně využívanou pomoc).

3.1.1 Stanovení předpokladů

Na základě informací získaných studiem odborných pramenů (viz seznam odborné literatury) a na základě našich dosavadních vědomostí a zkušeností v dané problematice jsme v rámci daného průzkumu stanovili následující předpoklady:

Lze předpokládat, že skrytých bezdomovců (dle typologie) je méně než 40 % respondentů (ověřováno pomocí dotazníku – 5. položkou).

Lze předpokládat, že ekonomické příčiny bezdomovectví se vyskytují u více než 50 % respondentů (ověřováno pomocí dotazníku – 6. položkou).

Lze předpokládat, že žebrání se vyskytuje u více než 50 % respondentů (ověřováno pomocí dotazníku – 8. položkou).

Lze předpokládat, že důvody žebrání jsou u více než 70 % respondentů ekonomické (ověřováno pomocí dotazníku – 9. položkou).

Lze předpokládat, že při žebrání je méně než 40 % respondentů aktivních (ověřováno pomocí dotazníku – 12. položkou).

Lze předpokládat, že pomoc ze strany státních či nestátních organizací nevyužívá méně než 40 % respondentů (ověřováno pomocí dotazníku – 15. položkou).

3.2 Použité metody k průzkumu

Jako metody, kterými jsme ověřovali stanovené předpoklady (pro dosažení cíle praktické části), jsme využívali metodu **dotazníku** s uzavřenými položkami (otázkami) a **pozorování**.

Dotazník

Využití dotazníku (viz příloha č. 3 – dotazník) nám umožňovalo oslovit velký počet respondentů (využitelnost u 50 lidí) a získané údaje jsme mohli kvantifikovat a počítačově zpracovat. S respondenty jsme vyplňovali **nestandardizovaný typ** dotazníku se zaměřením na příčiny jejich bezdomovectví, důvody žebření, využívání pomoci od organizací apod. V dotazníku bylo využito **uzavřeného druhu otázek (položek)**. U dvou otázek mohla být odpověď, v případě že nedošlo ke shodě s nabízenou variantou (uzavřená forma odpovědi), doplněna respondentem vlastní verzí (otevřená forma odpovědi).

Osloveno bylo 72 osob. Z tohoto počtu 17 osob (tedy 23,6 %) odmítlo komunikovat i po vysvětlení důvodu kontaktu s jejich osobou. Zbývajících 55 osob (respondentů) spolupracovalo bez problémů. Použitelných bylo 50 vyplněných dotazníků, neboť u 5 osob bylo zjištěno, že se nejedná o cílovou skupinu. **Využitelnost byla tedy u 90,9 % vyplněných dotazníků.** V těchto dotaznících odpověděli respondenti na všechny položky dotazníku, a proto byly zpracovány všechny.

Průzkum byl prováděn samotným autorem bakalářské práce v období od měsíce května 2006 do měsíce září 2006 v centru hlavního města Prahy (prostory nádraží, ulic, podchodů, parků, před restauracemi, v pražském metru apod.) a oslovení respondenti byli vybíráni dle vizuální pravděpodobnosti, že se jedná o cílovou skupinu.

Respondentovi jsme nejprve vysvětlili smysl a důvod dotazování a že se jedná o anonymní zaznamenávání. Poté jsme četli zadání otázek i možnosti odpovědí, které byly na výběr, s nezměněným tónem hlasu nebo pomlkami, aby nedocházelo k jeho ovlivnění. Odpovědi, které respondent označil jako správné, jsme pak v dotazníku označili křížkem.

Takový druh položek byl pro dané prostředí a respondenty výhodnější, neboť nedocházelo ke špatnému pochopení položek, tedy otázek, či různému (roztříštěnému) odpovídání na kladené otázky. Výhoda uzavřených otázek byla i v následném lepším zpracování a vyhodnocení výsledků.

Dotazník se skládal z **části odlehčené** (žlutá barva dotazníku), která měla za úkol navázat s respondentem kontakt (1. až 2. položka dotazníku) a zabývala se převážně otázkou **nezaměstnanosti**, z části stěžejní (hlavní), která se zaměřovala na dosažení cíle průzkumu (3. až 16. položka dotazníku) a z části závěrečné, ve které byly obsaženy informace k osobě respondenta, například věk a podobně (17. až 21. položka dotazníku). Stěžejní část byla rozdělena na okruh týkající se **bezdomovectví** (3. až 7. položka dotazníku – fialová část), **žebrání** (8. až 14. položka dotazníku – modrá část) a **využívání pomoci respondenty** (15. až 16. položka dotazníku – zelená část).

Cílem použití námi vypracovaného dotazníku bylo **zjistit příčiny bezdomovectví, důvody žebrání a ekonomické zázemí respondentů a míru využívání pomoci od organizací respondenty**. Položky, tedy jak otázky, tak odpovědi v dotazníku byly koncipovány tak, aby byly snadno k pochopení a nemusely být více vysvětlovány.

Dotazník se zabýval zejména otázkami:

Máte kde bydlet?

Kde nejčastěji přespáváte?

Co bylo hlavní příčinou ztráty bydlení?

Jste nezaměstnaný?

Jak získáváte finanční prostředky?

Proč žebráte?

Jste při žebrání aktivní?

Využíváte pomoc od státních či nestátních organizací?

Uváděné procentuelní výsledky (v textu, tabulkách i grafech) jsou vždy zaokrouhlovány na celá čísla.

Pozorování

Při průzkumu bylo využito **krátkodobé** (pouze po dobu vyplňování dotazníku) **přímé** (pozorován přímo osobou, která s respondentem komunikovala při vyplňování dotazníku) **pozorování**.

Při pozorování chování respondentů jsme se zaměřili na jejich reakce, verbální i nonverbální projevy a případnou účelovost označovaných odpovědí.

Dále jsme sledovali, zda nejsou u určitých položek nervózní, zda se u odpovědí nezadrhávají či se jinak nemění jejich chování. To by mohlo být například i projevem

nepříjemnosti otázek na ně kladených (takové reakce se neobjevily). Cílem pozorování bylo odhalit případnou účelovost odpovědí, nervozitu respondenta, nepříjemnost položek (otázek), projevy agrese při komunikaci nebo projevy zvyšující se agrese při určitých položkách v dotazníku.

Z oslovených 75 osob 17 (tedy 23,6 %) nekomunikovalo, z toho 12 jevílo známky ovlivnění alkoholem. Zbývajících 50 respondentů se chovalo nejprve nedůvěřivě a po zjištění důvodů kontaktu s jejich osobou (vysvětlení důvodu dotazů) se dotazovaní uklidnili (patrně přestávali mít obavy z nějakých trestů či sankcí) a komunikovali ochotně a bez problémů. Z těchto respondentů nebyl nikdo zjevně pod vlivem alkoholu.

Z projevů těchto osob bylo zřejmé, že mají radost, že se o jejich situaci někdo zajímá. **Na dotazníkové otázky odpovídali spontánně** a bez známek (verbálních a nonverbálních) zkreslování, zapírání nebo účelovosti odpovědi.

Nebylo zjištěno, že by jim otázky byly nepříjemné nebo na některou z nich nechtěli odpovědět. Otázky vesměs chápali a položky jim nemusely být vysvětlovány.

U položky týkající se příčiny jejich tíživé situace, tedy ztráty bydlení (6. položka), začali respondenti většinou zvyšovat hlas a zvyšovala se i jejich agresivita. U dalších položek se opět uklidnili. Jinak nebyla agrese při komunikaci sledována.

Záznam pozorování byl písemný.

3.2.1 Předvýzkum a jeho výsledky

Při sestavování dotazníku bylo využito předvýzkumu (pilotáže) pro ověření srozumitelnosti položek v připraveném nestandardizovaném dotazníku. Dotazník byl použit u deseti osob (respondentů), kterým bylo čteno zadání otázek i možnosti odpovědí, jež byly na výběr. To vše s nezměněným tónem hlasu nebo pomlkami, aby nedocházelo k jejich ovlivnění. Odpovědi, které respondent označil jako správné, byly v dotazníku označeny křížkem. U položek, kterým respondent nerozuměl nebo byly nejasnosti v odpovědích či otázkách, bylo toto označeno.

Zjištěné poznatky pak byly zakomponovány do nového dotazníku tak, aby k nejasnostem v položkách již nedocházelo a zadání otázek a možné odpovědi byly jasné a bezchybné.

3.3 Popis zkoumaného vzorku

Zkoumaným vzorkem prováděného průzkumu jsou bezdomovci, tedy **osoby bez přístřeší, v regionu hlavního města Prahy**. Respondenti byli náhodně vybráni.

Zjištěné informace nelze generalizovat a zobecňovat na celou populaci.

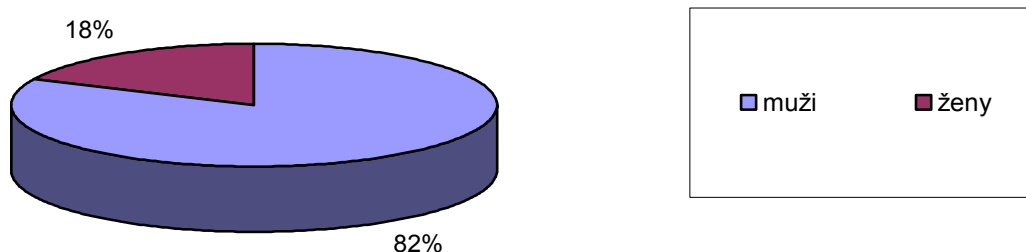
Průzkumu se zúčastnilo celkem 50 osob, 41 mužů a 9 žen. Jednalo se o 8 osob ve věku od 18 do 35 let, 20 osob ve věku od 35 do 50 let, 18 osob ve věku od 50 do 65 let a 4 osoby ve věku nad 65 let.

Pohlaví respondentů (17. položka dotazníku)

Tabulka č. 3 - Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů	Počet respondentů	v %
muži	41	82
ženy	9	18
Celkem	50	100

Graf č. 3 - Pohlaví respondentů

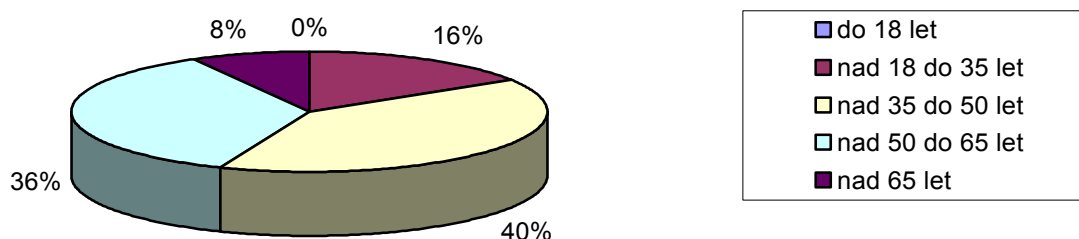
Mezi respondenty byli nejvíce zastoupeni muži (41 osob, tedy 82 %). Žen bylo 9, tedy 18 %.

Věk respondentů (18. položka dotazníku)

Tabulka č. 4 - Věk respondentů

Věk	Počet respondentů	v %
do 18 let	0	0
nad 18 do 35 let	8	16
nad 35 do 50 let	20	40
nad 50 do 65 let	18	36
nad 65 let	4	8
Celkem	50	100

Graf č. 4 - Věk respondentů

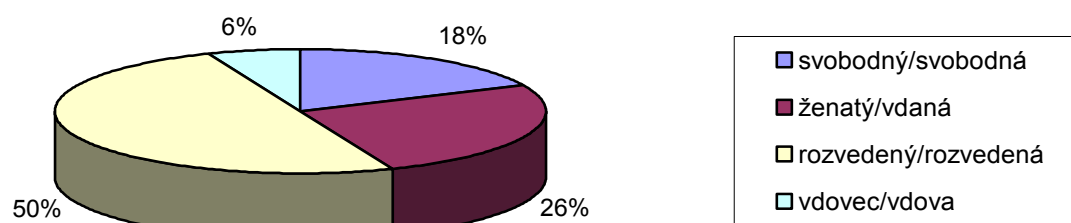
Mezi respondenty byla nejvíce zastoupena věková skupina od 35 do 50 let (20 osob, tedy 40 %) a hned po ní věková skupina od 50 do 65 let (18 osob, tedy 36 %). Věková skupina nad 18 do 35 let byla zastoupena 8 respondenty (16 %) a nad 65 let 4 respondenty (8 %). Mezi respondenty nebyli žádní ve věku do 18 let.

Rodinný stav respondentů (19. položka dotazníku)

Tabulka č. 5 - Rodinný stav respondentů

Rodinný stav	Počet respondentů	v %
svobodný/svobodná	9	18
žnatý/vdaná	13	26
rozvedený/rozvedená	25	50
vdovec/vdova	3	6
Celkem	50	100

Graf č. 5 - Rodinný stav respondentů

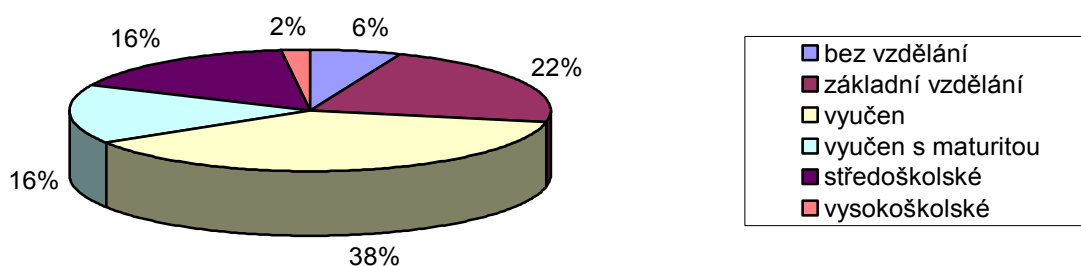
Mezi respondenty se nejvíce vyskytovaly osoby rozvedené (25 osob, tedy 50 %) a poté ženaté/vdané (13 osob, tedy 26 %). Svobodných respondentů bylo 9 osob (18 %) a vdovců/vdov byli 3 osoby (6 %).

Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů (20. položka dotazníku)

Tabulka č. 6 - Dosažené vzdělání respondentů

Dosažené vzdělání	Počet respondentů	v %
bez vzdělání	3	6
základní vzdělání	11	22
vyučen	19	38
vyučen s maturitou	8	16
středoškolské	8	16
vysokoškolské	1	2
Celkem	50	100

Graf č. 6 - Dosažené vzdělání respondentů

Mezi respondenty se nejvíce vyskytovaly osoby vyučené (19 osob, tedy 38 %) a hned za nimi osoby se základním vzděláním (11 osob, tedy 22 %).

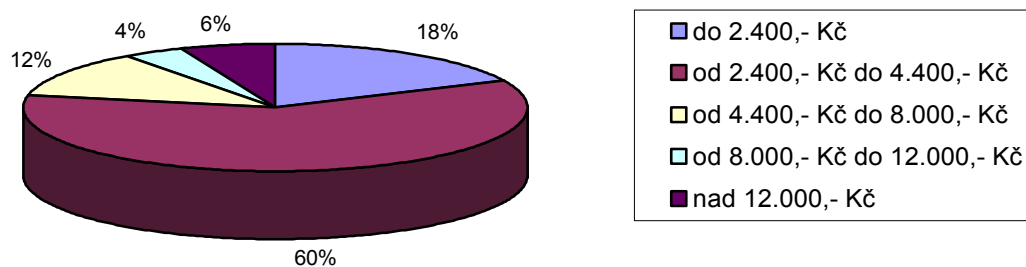
Počet osob vyučených s maturitou a počet osob se středoškolským vzděláním bylo po 8 (tedy 16 %). Bez vzdělání byli 3 respondenti (6 %) a s vysokoškolským vzděláním byl 1 respondent (2 %).

Výše čistého měsíčního příjmu respondentů (21. položka dotazníku)

Tabulka č. 7 - Výše příjmu respondentů

Výše příjmu	Počet respondentů	v %
do 2.400,- Kč	9	18
od 2.400,- Kč do 4.400,- Kč	30	60
od 4.400,- Kč do 8.000,- Kč	6	12
od 8.000,- Kč do 12.000,- Kč	2	4
nad 12.000,- Kč	3	6
Celkem	50	100

Graf č. 7 - Výše příjmu respondentů

Mezi všemi respondenty uvedlo 30 osob (60 %), že má měsíční příjem od 2.400,- Kč do 4.400,- Kč, 9 osob (18 %) má měsíční příjem do 2.400,- Kč, 6 osob (12 %) má měsíční příjem od 4.400,- Kč do 8.000,- Kč, 3 osoby (6 %) mají měsíční příjem nad 12.000,- Kč a 2 osoby (4 %) mají měsíční příjem od 8.000,- Kč do 12.000,- Kč.

Pod výši životního minima pro rok 2006, tedy pod hranicí 2.400,- Kč bylo v době průzkumu se svým měsíčním příjmem 9 osob (tedy 18 % respondentů).

3.4 Průběh průzkumu

Průzkum byl prováděn autorem bakalářské práce **v centru hlavního města Prahy** (v okolí vlakových a autobusových nádraží, v ulicích, v podchodech, v parcích, před kostely, divadly či restauracemi, v pražském metru apod.) **v období od měsíce května 2006 do měsíce září 2006**. Oslovení respondenti byli vybíráni dle vizuální pravděpodobnosti, že se jedná o cílovou skupinu.

3.5 Výsledky a jejich interpretace

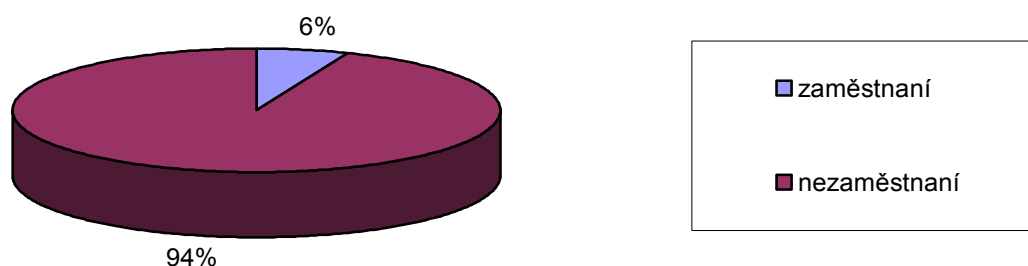
3.5.1 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost respondentů (1. položka dotazníku)

Tabulka č. 8 - Zaměstnanost respondentů

Zaměstnanost	Počet respondentů	v %
zaměstnaní	3	6
nezaměstnaní	47	94
Celkem	50	100

Graf č. 8 - Zaměstnanost respondentů

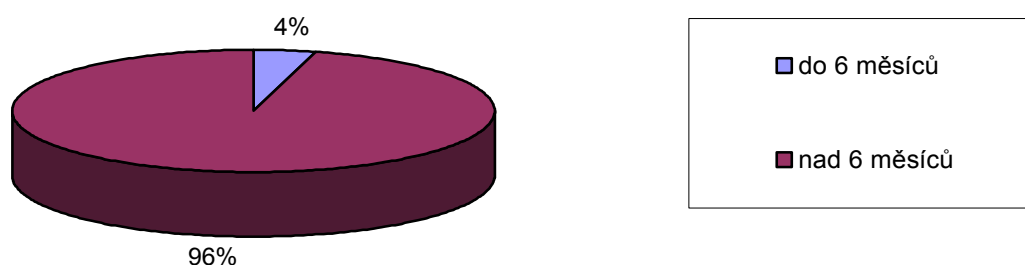
Mezi dotazovanými respondenty bylo 47 osob nezaměstnaných (tedy 94 % respondentů) a 3 osoby se zaměstnáním (tedy 6 % respondentů).

Délka nezaměstnanosti respondentů (2. položka dotazníku)

Tabulka č. 9 - Délka nezaměstnanosti respondentů

Zaměstnanost	Počet respondentů	v %
do 6 měsíců	2	4
nad 6 měsíců	45	96
Celkem	47	100

Graf č. 9 - Délka nezaměstnanosti respondentů

Mezi dotazovanými nezaměstnanými respondenty (47 osob) bylo 45 osob (tedy 96 % respondentů) délky nezaměstnanosti nad 6 měsíců a 2 osoby (tedy 4 % respondentů) délky nezaměstnanosti do 6 měsíců.

Dlouhodobá nezaměstnanost, jež je považována za nezaměstnanost delší jak 6 měsíců, byla zjištěna u 96 % nezaměstnaných respondentů. Z celkového počtu respondentů se jednalo o 90 % osob. U dlouhodobě nezaměstnaných je riziko pesimistických nálad a rezignace na vzniklou situaci (viz kapitola 2.4 Příčiny žebrání v současnosti – Sociální důsledky nezaměstnanosti). Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že dlouhodobá nezaměstnanost je základní příčinou bezdomovectví.

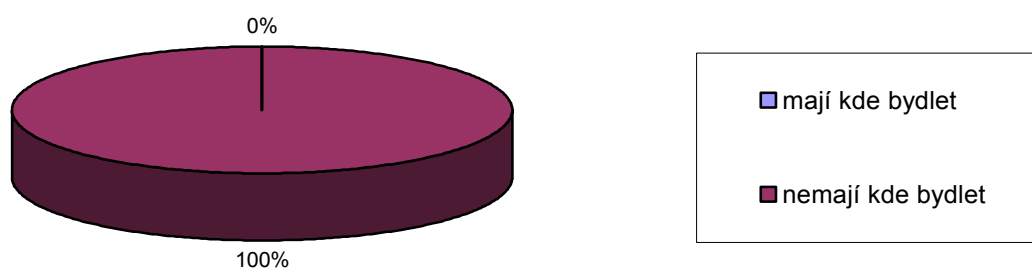
3.5.2 Bezdomovectví

Počet respondentů bez bydlení (3. položka dotazníku)

Tabulka č. 10 - Počet respondentů, kteří nemají kde bydlet

Bydlení	Počet respondentů	v %
mají kde bydlet	0	0
nemají kde bydlet	50	100
Celkem	50	100

Graf č. 10 - Počet respondentů, kteří nemají kde bydlet

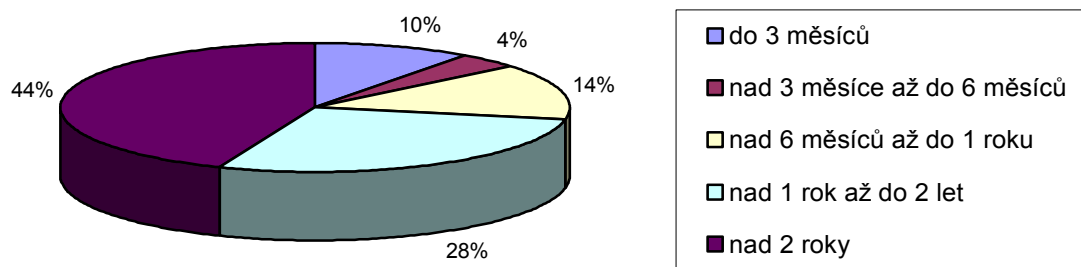
Mezi dotazovanými respondenty odpovědělo 50 osob, že nemá kde bydlet. U těchto osob se tedy jedná o bezdomovce. Vzhledem k tomu, že se jedná o cílovou skupinu, je počet respondentů a počet bezdomovců totožný.

Délka (časový úsek) bezdomovectví (4. položka dotazníku)

Tabulka č. 11 - Délka (časový úsek) bezdomovectví

Délka bezdomovectví	Počet respondentů	v %
do 3 měsíců	5	10
nad 3 měsíce až do 6 měsíců	2	4
nad 6 měsíců až do 1 roku	7	14
nad 1 rok až do 2 let	14	28
nad 2 roky	22	44
Celkem	50	100

Graf č. 11 - Délka (časový úsek) bezdomovectví

Z časového pohledu bylo nejvíce respondentů (bezdomovců) ve skupině nad 2 roky délky bezdomovectví (22 osob, tedy 44 % respondentů) a délky bezdomovectví nad 1 rok až do 2 let (14 osob, tedy 28 % respondentů). Bezdomovcem v době nad 6 měsíců až do 1 roku je 7 osob (tedy 14 % respondentů), v době nad 3 měsíce až do 1 roku jsou 2 osoby (tedy 4 % respondentů) a v době do 3 měsíců je bezdomovcem 5 osob (tedy 10 % respondentů).

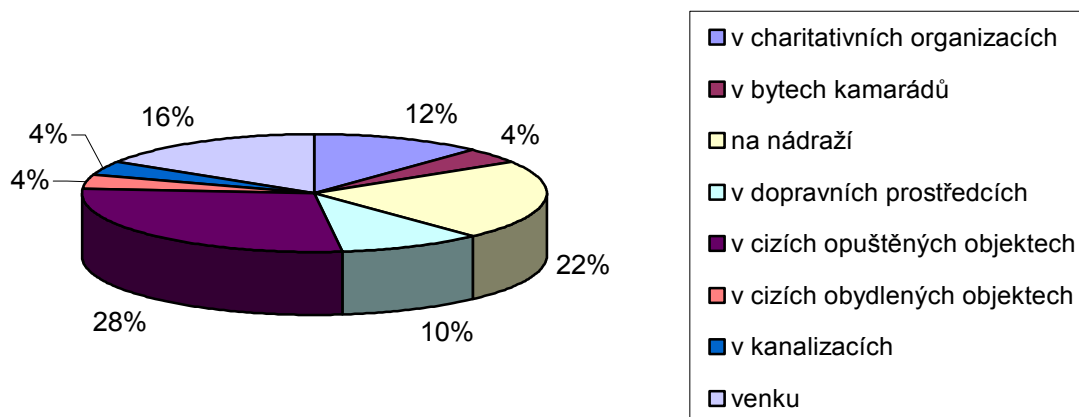
Nejvíce bylo zastoupeno **dlouhodobé bezdomovectví** (delší jak 6 měsíců), které bylo zastoupeno 43 osobami (tedy 86 % respondentů).

Nejčastější místo přespávání respondentů – bezdomovců (5. položka dotazníku)

Tabulka č. 12 - Nejčastější místo přespávání respondentů- bezdomovců

Místo přespávání	Počet respondentů	v %
v charitativních organizacích	6	12
v bytech kamarádů	2	4
na nádraží	11	22
v dopravních prostředcích	5	10
v cizích opuštěných objektech	14	28
v cizích obydlených objektech	2	4
v kanalizacích	2	4
venku	8	16
Celkem	50	100

Graf č. 12 - Nejčastější místo přespávání respondentů- bezdomovců

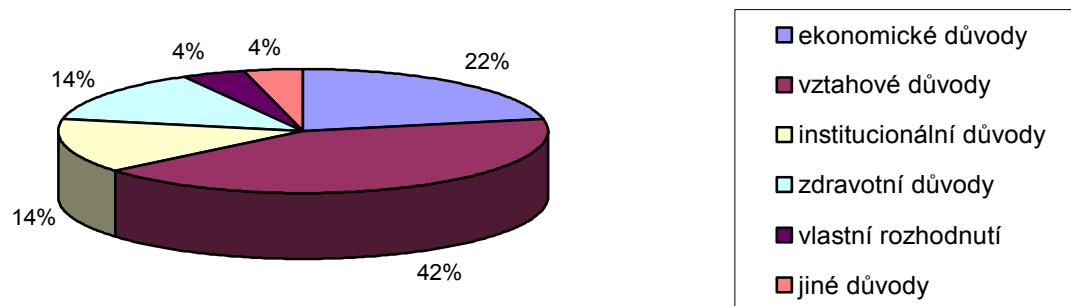
Nejvíce respondentů (14 osob, tedy 28 % respondentů) uvedlo, že přespává v cizích opuštěných objektech (např. chatky, zahradní kolonie apod.). Na nádražích přespává 11 osob (tedy 22 % respondentů) a 8 osob (tedy 16 % respondentů) přespává pouze venku. Málo respondentů (6 osob, tedy 12 % respondentů) uvedlo, že přespává v charitativních organizacích a po 2 osobách (tedy 4 % respondentů) uvedlo, že přespávají v kanalizacích nebo v bytech kamarádů. Někteří respondenti (2 osoby, tedy 4 % respondentů) uvedli i to, že přespávají v cizích obydlených objektech, jako jsou sklepy a kočárkárny panelových domů nebo půdy bytových domů.

Hlavní příčina bezdomovectví respondenta (6. položka dotazníku)

Tabulka č. 13 - Hlavní příčina bezdomovectví respondenta

Příčina bezdomovectví	Počet respondentů	v %
ekonomické důvody	11	22
vztahové důvody	21	42
institucionální důvody	7	14
zdravotní důvody	7	14
vlastní rozhodnutí	2	4
jiné důvody	2	4
Celkem	50	100

Graf č. 13 - Hlavní příčina bezdomovectví respondenta

Nejvíce respondentů (21 osob, tedy 42 % respondentů) uvedlo jako základní příčinu jejich bezdomovectví vztahové důvody (tj. například rozvody, neshody v rodině apod.). Ekonomické důvody (jako je nezaměstnanost, ztráta bydlení apod.) uvedlo 11 osob (tedy 22 % respondentů). Institucionální důvody, tedy propuštění z vězení, odchod z dětských domovů apod., uvedlo 7 osob (tedy 14 % respondentů) a zdravotní důvody, jako jsou fyzické a psychické handicapy uvedlo také 7 osob (tedy 14 % respondentů). Celkem 2 osoby (tedy 4 % respondentů) uvedlo, že bezdomovectví je jejich vlastní rozhodnutí. Jako jiné důvody jejich bezdomovectví uvedly 2 osoby (tedy 4 % respondentů).

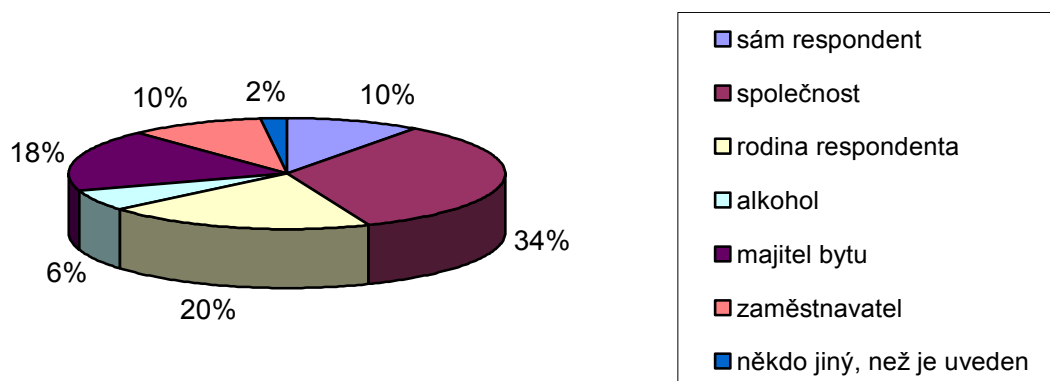
Tyto informace, týkající se příčin bezdomovectví, byly zjištěny ze subjektivního pohledu respondenta.

Odpovědnost za bezdomovectví respondenta (7. položka dotazníku)

Tabulka č. 14 - Odpovědnost za bezdomovectví respondenta

Odpovědnost má	Počet respondentů	v %
sám respondent	5	10
společnost	17	34
rodina respondenta	10	20
alkohol	3	6
majitel bytu	9	18
zaměstnavatel	5	10
někdo jiný, než je uveden	1	2
Celkem	50	100

Graf č. 14 - Odpovědnost za bezdomovectví respondenta

Odpovědnost za situaci, ve které se respondenti (bezdomovci) nacházejí, nejčastěji viděli ve společnosti (17 osob, tedy 34 % respondentů), ve vlastní rodině (10 osob, tedy 20 % respondentů) a v majiteli bytu, ze kterého byli vyhozeni (9 osob, tedy 18 % respondentů). U 5 osob (tedy 10 % respondentů) bylo zjištěno, že za jejich situaci má odpovědnost zaměstnavatel a stejný počet respondentů uvedl, že oni sami. U 3 respondentů (tedy 6 % respondentů) má odpovědnost alkohol a 1 osoba (tedy 2 % respondentů) uvedla, že je odpovědný někdo jiný.

Tyto informace, týkající se odpovědnosti za bezdomovectví, byly zjištěny ze subjektivního pohledu respondenta.

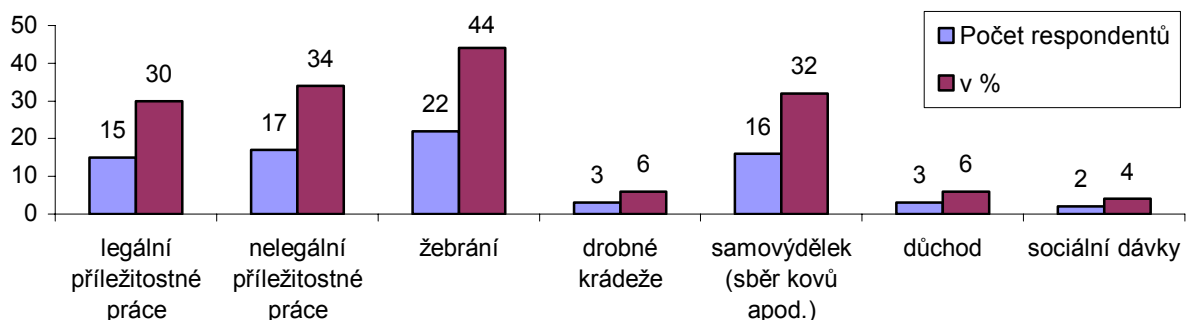
3.5.3 Žebrání

Způsob získávání finančních prostředků (8. položka dotazníku)

Tabulka č. 15 - Způsob získávání finančních prostředků

Způsob získávání finančních prostředků	Počet respondentů	v %
legální příležitostné práce	15	30
nelegální příležitostné práce	17	34
žebrání	22	44
drobné krádeže	3	6
samovýdělek (sběr kovů apod.)	16	32
důchod	3	6
sociální dávky	2	4

Graf č. 15 - Způsob získávání finančních prostředků

U položky týkající se způsobu získávání finančních prostředků mohli respondenti zaškrtnout i více položek.

Z respondentů uvedlo 22 osob (tedy 44 % respondentů), že se živí žebráním, 17 osob (tedy 34 % respondentů) nelegálními příležitostnými pracemi (jako je vylepování plakátů apod.), 16 osob (tedy 32 % respondentů) samovýdělkem (např. sběrem kovů apod.), 15 osob (tedy 30 % respondentů) legálními příležitostnými pracemi (brigády, úklid, prodej novin, mytí nádobí apod.) a 3 osoby (tedy 6 % respondentů) drobnými krádežemi. Důchod pobírají 3 osoby (tedy 6 % respondentů) a sociální dávky 2 osoby (tedy 4 % respondentů).

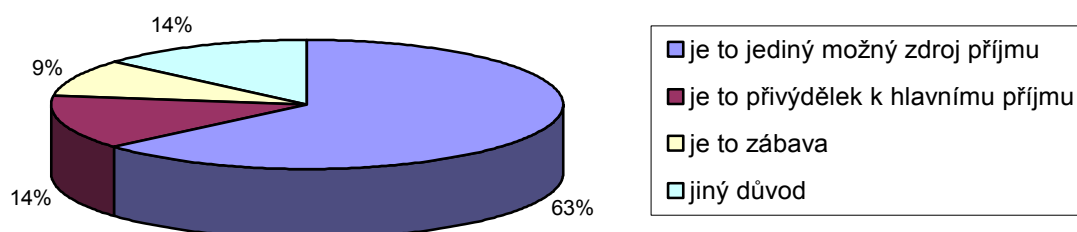
Z respondentů, u kterých byl prováděn průzkum, uvedlo 22 osob (tedy 44 % ze všech respondentů), že se zabývá žebráním. Publikované informace z průzkumu, jež jsou tématem žebrání, se tedy týká těchto 22 osob bezdomovců.

Důvody žebření (9. položka dotazníku)

Tabulka č. 16 - Důvody žebření (žebrajících bezdomovců)

Důvody žebření	Počet respondentů	v %
je to jediný možný zdroj příjmu	14	63
je to přivýdělek k hlavnímu příjmu	3	14
je to zábava	2	9
jiný důvod	3	14
Celkem	22	100

Graf č. 16 - Důvody žebření respondentů (žebrajících bezdomovců)

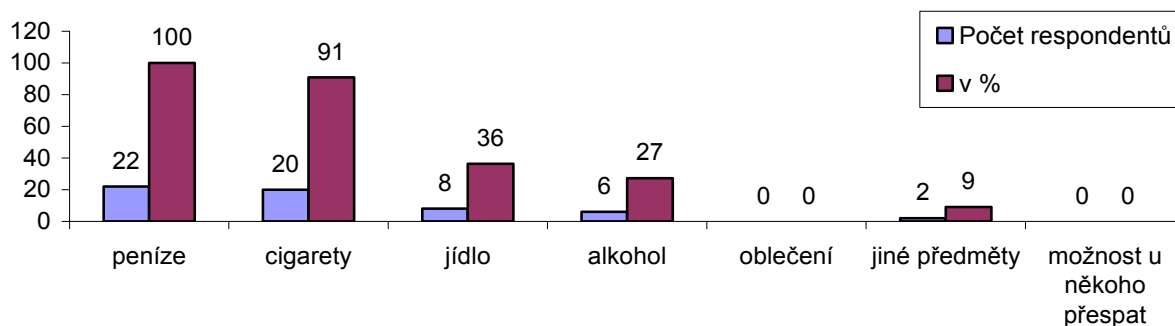
Největší počet respondentů (14 osob, tedy 63 % žebrajících bezdomovců) uvedlo, že důvodem jejich žebření je ta skutečnost, že se jedná o jediný zdroj jejich příjmu. Žebření jako přivýdělek k hlavnímu příjmu je uvedeno u 3 osob (14 % žebrajících bezdomovců), 2 osoby (9 % žebrajících bezdomovců) uvedli, že je žebření pouze zábava a 3 osoby (14 % žebrajících bezdomovců) uvedlo, že se jedná o jiný důvod.

Předmět zájmu při žebvání (10. položka dotazníku)

Tabulka č. 17 - Předmět zájmu při žebvání

Zájem při žebvání (o co žebrají)	Počet respondentů	v %
peníze	22	100
cigarety	20	91
jídlo	8	36
alkohol	6	27
oblečení	0	0
jiné předměty	2	9
možnost u někoho přespát	0	0

Graf č. 17 - Předmět zájmu při žebvání

U položky týkající se zájmu při žebvání mohli respondenti (22 osob respondentů – žebrající bezdomovci) zaškrtnout i více položek.

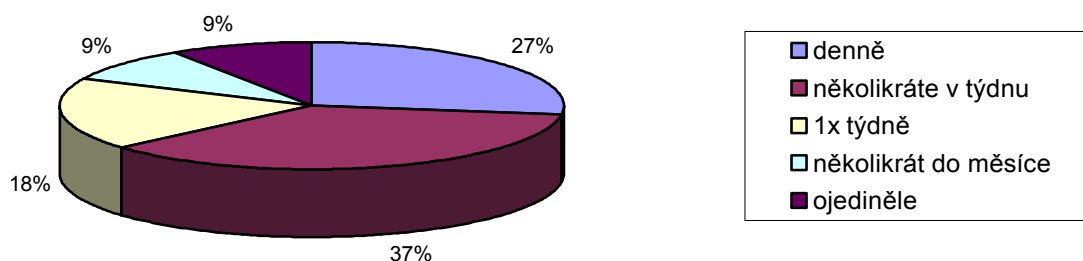
Mezi respondenty uvedlo všech 22 osob (tedy 100 % žebrajících bezdomovců), že mají při žebvání zájem o peníze, 20 osob (tedy 91 % žebrajících bezdomovců) o cigarety, 8 osob (tedy 36 % žebrajících bezdomovců) o jídlo, 6 osob (tedy 27 % žebrajících bezdomovců) o alkohol a 2 osoby (tedy 9 % žebrajících bezdomovců) o jiné předměty. Nikdo z respondentů neuvedl, že by žebrol o oblečení nebo o možnost někde přespát.

Četnost žebření (11. položka dotazníku)

Tabulka č. 18 - Četnost žebření respondentů (žebrajících bezdomovců)

Četnost	Počet respondentů	v %
denně	6	27
několikrát v týdnu	8	37
1x týdně	4	18
několikrát do měsíce	2	9
ojedinele	2	9
Celkem	22	100

Graf č. 18 - Četnost žebření respondentů (žebrajících bezdomovců)

Mezi respondenty, jež uvedli že finanční prostředky získávají i žebřením sdělilo 8 osob (tedy 37 % žebrajících bezdomovců), že žebrá několikrát v týdnu, 6 osob (tedy 27 % žebrajících bezdomovců) žebrá denně, 4 osoby (tedy 18 % žebrajících bezdomovců) žebrají 1x týdně, 2 osoby (tedy 9 % žebrajících bezdomovců) žebrají několikrát do měsíce a 2 osoby (tedy 9 % žebrajících bezdomovců) žebrají ojedinele.

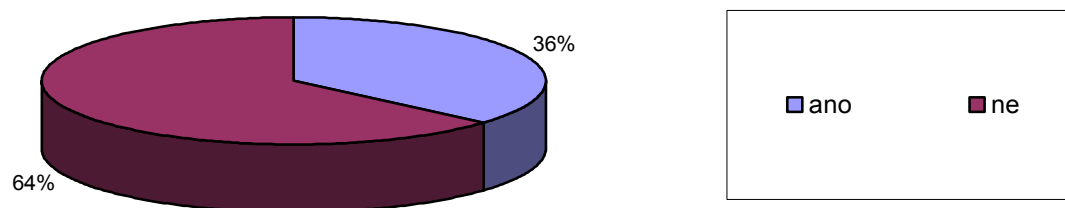
Mezi žebrajícími respondenty tedy převládali ti, jež žebrají několikrát v týdnu a poté ti, jež žebrají denně.

Aktivita při žebření (12. položka dotazníku)

Tabulka č. 19 - Aktivita při žebření (u žebrajících bezdomovců)

Aktivní žebření	Počet respondentů	v %
ano	8	36
ne	14	64
Celkem	22	100

Graf č. 19 - Aktivita při žebření (u žebrajících bezdomovců)

Aktivní žebření používá 8 osob (tedy 36 % žebrajících bezdomovců), jedná se tedy o osoby používající aktivní typ žebření.

Pasivním žebřením, kdy nepoužívají při své činnosti žádnou aktivitu, se zabývá 14 osob (tedy 64 % žebrajících bezdomovců). Tyto osoby například pouze sedí na zemi a před sebou mají kelímek na peníze (almužnu) od dárců.

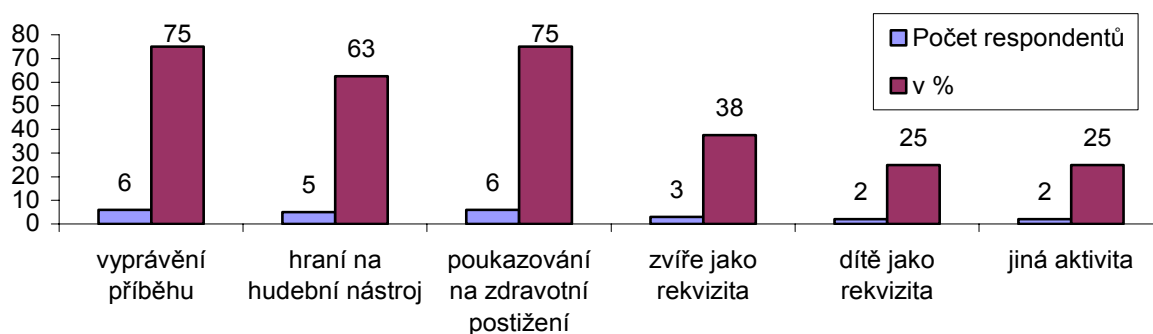
Dle 12. položky v dotazníku, kde je otázka, zda jsou respondenti při žebření aktivní, lze vydedukovat typologii žebření. Tedy, zda se jedná o aktivní či pasivní typ žebření.

Používaná aktivita při žebvání (13. položka dotazníku)

Tabulka č. 20 - Aktivita používaná při žebvání (aktivně žebrajícími bezdomovci)

Aktivita	Počet respondentů	v %
vyprávění příběhu	6	75
hraní na hudební nástroj	5	63
poukazování na zdravotní postižení	6	75
zvíře jako rekvizita	3	38
dítě jako rekvizita	2	25
jiná aktivita	2	25

Graf č. 20 - Aktivita používaná při žebvání (aktivně žebrajícími bezdomovci)

Respondenti (8 aktivně žebrajících bezdomovců) mohli zaškrtnout i více odpovědí.

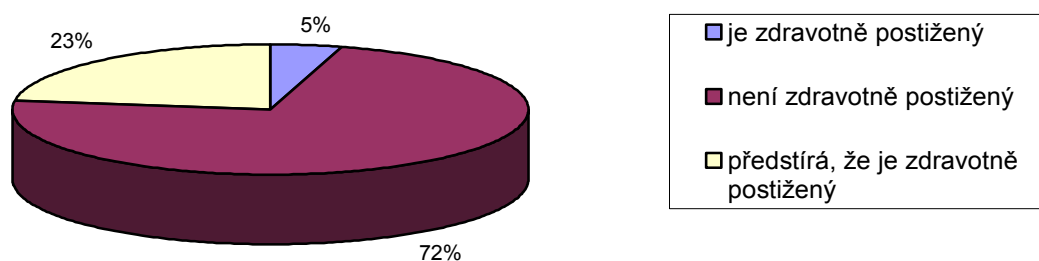
Jako nejvíce používaná aktivita bylo označeno 6 osobami (tedy 75 % aktivně žebrajících bezdomovců) vyprávění příběhu a poukazování na zdravotní postižení. Hned za tímto typem aktivity je nejčastěji používáno hraní na hudební nástroj (označeno 5 osobami, tedy 63 % aktivně žebrajících bezdomovců). 3 osoby (tedy 38 % aktivně žebrajících bezdomovců) používají při své aktivitě jako rekvizitu zvíře a 2 osoby (tedy 25 % aktivně žebrajících bezdomovců) používá jako rekvizitu dítě. Jinou aktivitu používají 2 osoby (tedy 25 % aktivně žebrajících bezdomovců).

Zdravotní postižení respondentů – žebrajících bezdomovců (14. položka dotazníku)

Tabulka č. 21 - Zdravotní postižení respondentů (žebrajících bezdomovců)

Zdravotní postižení	Počet respondentů	v %
je zdravotně postižený	1	5
není zdravotně postižený	16	72
předstírá, že je zdravotně postižený	5	23
Celkem	22	100

Graf č. 21 - Zdravotní postižení respondentů (žebrajících bezdomovců)

Z respondentů (žebrajících bezdomovců) uvedlo 16 osob (tedy 72 % žebrajících bezdomovců), že není zdravotně postižených, 5 osob (tedy 23 % žebrajících bezdomovců) zdravotní postižení předstírá a 1 osoba (tedy 5 % žebrajících bezdomovců) zdravotně postižená opravdu je.

Přestože při žebvání využívají některé žebrající osoby poukazování na své zdravotní postižení, je pouze 1 osoba (tedy 5 % žebrajících bezdomovců) skutečně zdravotně postižená a 5 osob (23 %) své zdravotní postižení pouze předstírá. Těchto 6 osob na své zdravotní postižení při žebvání poukazuje a využívá je při svém aktivním žebvání.

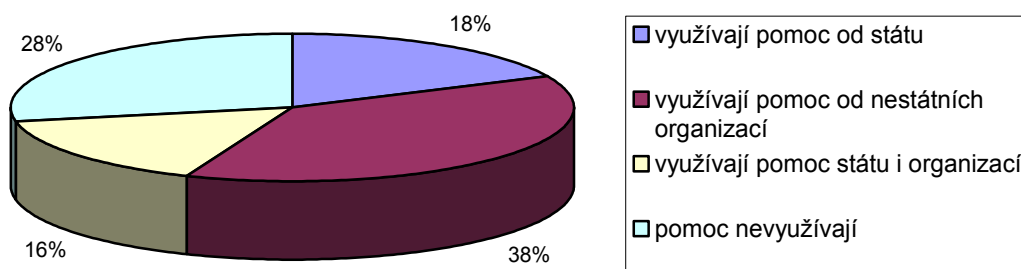
3.5.4 Využívání pomoci od státu a nestátních organizací

Využívání pomoci od státu či nestátních organizací respondenty – bezdomovci
(15. položka dotazníku)

Tabulka č. 22 - Využívání pomoci od státu či nestátních organizací bezdomovci

Využívání pomoci	Počet respondentů	v %
využívají pomoc od státu	9	18
využívají pomoc od nestátních organizací	19	38
využívají pomoc státu i organizací	8	16
pomoc nevyužívají	14	28
Celkem	50	100

Graf č. 22 - Využívání pomoci od státu či nestátních organizací bezdomovci

Z celkového počtu respondentů (bezdomovců) sdělilo 14 osob (tedy 28 % respondentů), že pomoc nevyužívají, 19 osob (tedy 38 % respondentů) využívá pomoc od nestátních organizací, 9 osob (tedy 18 % respondentů) využívá pomoc od státu a 8 osob (tedy 16 % respondentů) využívá pomoc od státu i od nestátních organizací.

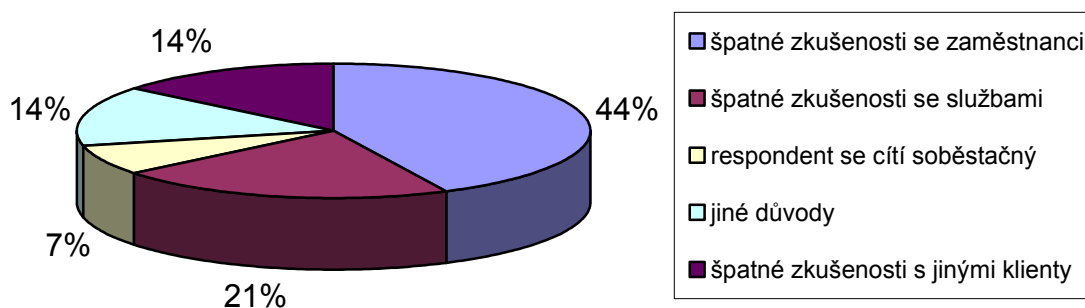
Celkem tedy 36 osob (72 % respondentů) pomoc využívá a 14 osob (tedy 28 % respondentů) pomoc nevyužívá.

Důvod nevyužívání pomoci od státu či nestátních organizací respondenty – bezdomovci (16. položka dotazníku)

Tabulka č. 23 - Důvod nevyužívání pomoci od státu či nestátních organizací žebrajícími bezdomovci

Důvod	Počet respondentů	v %
špatné zkušenosti se zaměstnanci	6	44
špatné zkušenosti se službami	3	21
respondent se cítí soběstačný	1	7
jiné důvody	2	14
špatné zkušenosti s jinými klienty	2	14
Celkem	14	100

Graf č. 23 - Důvod nevyužívání pomoci od státu či nestátních organizací žebrajícími bezdomovci

Nejčastěji uvedeným důvodem nevyužívání pomoci jsou špatné zkušenosti se zaměstnanci státních či nestátních organizací (6 osob, tedy 40 % respondentů nevyužívajících pomoc) a špatné zkušenosti s poskytovanými službami (3 osoby, tedy 21 % respondentů nevyužívajících pomoc). Špatné zkušenosti s jinými klienty uvedly 2 osoby (tedy 14 % respondentů nevyužívajících pomoc) a 1 osoba uvedla, že se cítí soběstačná (tedy 7 % respondentů nevyužívajících pomoc). Jiné důvody nevyužívání pomoci uvedly dvě osoby (tedy 14 % respondentů nevyužívajících pomoc).

3.6 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse

Mezi dotazovanými respondenty odpovědělo 50 osob, že nemá kde bydlet (viz tabulka č. 10 a graf č. 10). U těchto osob se tedy jedná o bezdomovce. Vzhledem k tomu, že se jedná o cílovou skupinu, je počet respondentů a počet bezdomovců totožný.

Typologie bezdomovců, tedy skutečnost o jaký typ bezdomovce se u respondenta jedná lze určit podle informací získaných v 5. položce dotazníku (otázka: Kde nejčastěji přespáváte?). Zjevní bezdomovci (tj. osoby, které jsou evidované, statisticky zjištěitelné) jsou osoby žijící a přespávající na ulicích, na nádražích, v dopravních prostředcích nebo se obracejí na státní či nestátní organizace o pomoc při hledání noclehu (noclehárny a azylové domy). Skrytí bezdomovci přespávají v bytech kamarádů, v cizích opuštěných nebo obydlených objektech nebo v kanalizacích a nejsou tolik na očích veřejnosti.

Z 50 respondentů odpovědělo 30 osob, tj. 60 %, že přespávají v charitativních organizacích, na nádražích, v dopravních prostředcích a nebo venku a 20 osob, tj. 40 %, že přespávají v bytech kamarádů, v cizích opuštěných nebo obydlených objektech nebo v kanalizacích (viz tabulka č. 12 a graf č. 12). **Mezi respondenty tedy bylo 60 % zjevných bezdomovců a 40 % skrytých bezdomovců.**

Předpoklad, že skrytých bezdomovců (dle typologie) je méně než 30 % respondentů se tedy nepotvrdil.

To mohlo být způsobeno špatným odhadem stavu skrytých bezdomovců nebo náhodnou převahou těchto osob v malé skupině dotazovaných respondentů. Průzkum nebyl dělán celoplošně v jeden okamžik a nelze jej generalizovat.

Mezi respondenty (bezdomovci) bylo 94 % osob nezaměstnaných. Dlouhodobá nezaměstnanost, jež je považována za nezaměstnanost delší jak 6 měsíců, byla zjištěna u 96 % těchto nezaměstnaných respondentů. U dlouhodobě nezaměstnaných je riziko pesimistických nálad a rezignace na vzniklou situaci (viz kapitola 2.4 Příčiny žebrání v současnosti – Sociální důsledky nezaměstnanosti). Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že dlouhodobá nezaměstnanost je základní příčinou bezdomovectví.

Ekonomické důvody (jako je nezaměstnanost, ztráta bydlení apod.) však uvedlo v 6. položce dotazníku (otázka: Co bylo hlavní příčinou Vašeho bezdomovectví?) jako hlavní příčinu bezdomovectví pouze 22 % respondentů (druhé místo v četnosti odpovědí). Nejvíce respondentů (42 %) uvedlo jako základní příčinu jejich bezdomovectví **vztahové důvody** jako jsou například rozvody, neshody v rodině apod. (viz tabulka č. 13

a graf č. 13). 56 % bezdomovců je rozvedených nebo ovdovělých. Nemají tedy funkční vztahy v rodině, což si sami uvědomují a vidí to jako hlavní příčinu jejich tíživé situace (bezdomovectví).

Předpoklad, že ekonomické příčiny bezdomovectví se vyskytují u více než 50 % respondentů se nepotvrdil.

Přestože by bylo logické jako základní příčinu bezdomovectví vidět v ekonomických problémech jedince (např. ztráta zaměstnání, ztráta bydlení apod.), které by později mohly v rámci frustrace (či rezignace na tíživou situaci) jedince vyústit až v rozpad vztahů, je u respondentů jako nejčastější příčina bezdomovectví chápán právě samotný rozpad vztahů (tj. rodinných a přátelských vazeb) a ne ekonomické problémy. Správnost odpovědí mohla být sice ovlivněna subjektivním pohledem respondentů, ale je nutno přiznat i tu skutečnost, že fungující sociální vazby a vztahy mezi jedinci mohou pomoci při ekonomických problémech jednoho z jedinců. Z tohoto pohledu by byly funkční vztahy důležitější než ekonomická zaopatřenost.

Odpovědnost za situaci (viz tabulka č. 14 a graf č. 14) ve které se respondenti (bezdomovci) nacházejí subjektivně nejčastěji viděli ve společnosti (34 %) a ve vlastní rodině (20 %). Vlastní odpovědnost za špatnou sociální situaci, ve které respondenti jsou, uznalo pouze 10 % respondentů. **Celkem 90 % respondentů vidělo odpovědnost za jejich situaci v někom, nebo něčem jiném.** Z toho vyplývá, že respondenti svou zodpovědnost (nebo spoluvinu) za situaci, ve které se nacházejí, převážně nepřijímají a hledají viníka v někom nebo něčem jiném. Na situaci nehledí racionálně a stále se s ní tedy nevyrovnali.

Z respondentů, u kterých byl prováděn průzkum s využitím 8. položky dotazníku (otázka: Jak získáváte finanční prostředky?), uvedlo **44 %, že se zabývá žebráním** (viz tabulka č. 15 a graf č. 15).

Mezi žebrajícími respondenty převládali ti, jež žebrají několikrát v týdnu (37 %) a poté ti, jež žebrají denně (27 %) (viz tabulka č. 18 a graf č. 18).

Předpoklad, že žebření se vyskytuje u více než 50 % respondentů se nepotvrdil.

To mohlo být způsobeno špatným odhadem stavu nebo náhodnou převahou těchto osob v malé skupině dotazovaných respondentů. Průzkum nebyl dělán celoplošně v jeden okamžik a nelze jej generalizovat.

Mezi všemi respondenty uvedlo 18 % že mají měsíční finanční příjem do 2.400,- Kč (viz tabulka č. 7 a graf č. 7). Tito respondenti byli pro rok 2006 pod hranicí životního minima, jež označuje hmotnou nouzi, tedy chudobu. 82 % respondentů (bezdomovců) pod hranicí životního minima nebylo.

Při zjišťování **důvodu žebrání** byla využita 9. položka dotazníku (otázka: Proč žebráte?). Výsledky odpovědí pak byly sestaveny do tabulky č. 16 a grafu č. 16.

Nejvíce respondentů (63 %) uvedlo, že důvodem jejich žebrání je ta skutečnost, že se jedná o jediný zdroj jejich příjmu. 14 % respondentů má žebrání jako přivýdělek k hlavnímu příjmu. Jako důvod žebrání, coby zdroje příjmu (ekonomický důvod), uvedlo celkem 77 % respondentů.

Předpoklad, že důvody žebrání jsou u více než 70 % respondentů ekonomické se potvrdil.

Mezi respondenty uvedlo celkem 23 % osob i jiné důvody, než ekonomické, z toho 9 % uvedlo, že žebrá pro zábavu. To je velký rozdíl mezi žebráním v současné době a žebráním v historii, kdy v minulosti bylo žebrání spojeno vždy s hmotným nedostatkem.

Výsledky průzkumu však mohly být ovlivněny náhodnou převahou těchto osob v malé skupině dotazovaných respondentů. Průzkum nebyl dělán celoplošně v jeden okamžik a nelze jej generalizovat.

Mezi žebrajícími bezdomovci (respondenty) odpovědělo 100 % že má při žebrání zájem o peníze, 91 % o cigarety, 36 % o jídlo, 27 % o alkohol a 9 % o jiné předměty (viz tabulka č. 17 a graf č. 17). Nikdo z respondentů neodpověděl, že by žebral o oblečení nebo o možnost u někoho přespát (přestože se jedná o jejich základní problém).

Tato skutečnost také potvrzuje, že zájem při žebrání je převážně ekonomický.

Aktivita žebrání respondentů byla při průzkumu zjištěna pomocí 12. položky dotazníku (otázka: Jste při žebrání aktivní?). Výsledky odpovědí pak byly sestaveny do tabulky č. 19 a grafu č. 19.

Pasivním žebráním, kdy osoby nepoužívají při své činnosti žádnou produkci či aktivitu, se zabývalo 64 % respondentů. Tyto osoby například pouze sedí na zemi a před sebou mají kelímek na peníze (almužnu) od dárců.

Produkci nebo aktivitu při žebrání používá 36 % respondentů, jedná se tedy o osoby používající aktivní typ žebrání. Jako nejvíce používaná aktivita při žebrání bylo označeno 75 % žebrajících bezdomovců vyprávění příběhu a stejným počtem i poukazování na své

zdravotní postižení (viz tabulka č. 20 a graf č. 20). Zdravotně postižených osob bylo pouze 5 % respondentů. Ostatní své zdravotní postižení předstírají (viz tabulka č. 21 a graf č. 21).

Předpoklad, že méně než 40 % respondentů je při žebvání aktivních se potvrdil.

Pasivita žebrajících bezdomovců může být dána rezignací na svou situaci a pouhým pasivním čekáním na pomoc, bez jakékoli vlastní činnosti.

Využívání pomoci poskytované ze strany státních či nestátních organizací bylo zjišťováno pomocí 15. položky dotazníku (otázka: Využíváte pomoc od státu či nestátních organizací?). Výsledky odpovědí pak byly sestaveny do tabulky č. 22 a grafu č. 22.

Přestože respondenti (žebrající i nežebrající bezdomovci) neuspokojují v plné výši své základní potřeby, nevyužívá plných 28 % nabízenou pomoc ze strany státu či nestátních organizací.

Předpoklad, že pomoc ze strany státních či nestátních organizací nevyužívá méně než 40 % respondentů se potvrdil.

72 % respondentů využívá některou z pomoci ze strany státních či nestátních organizací. Nejčastěji uvedeným důvodem nevyužívání této pomoci jsou špatné zkušenosti se zaměstnanci státních či nestátních organizací (40% respondentů nevyužívající pomoc) a špatné zkušenosti s poskytovanými službami (30 % respondentů nevyužívající pomoc) – viz tabulka č. 23 a graf č. 23.

Během pozorování komunikujících respondentů bylo zřejmé, že mají radost, že se o jejich situaci někdo zajímá. **Na dotazníkové otázky odpovídali spontánně** a bez známek (verbálních a nonverbálních) zkreslování, zapírání, účelovosti odpovědi či nervozity. U položky týkající se příčiny jejich tíživé situace, tedy ztráty bydlení (6. položka dotazníku), však začali respondenti většinou zvyšovat hlas a zvyšovala se i jejich agresivita. U dalších položek se opět uklidnili. Jinak nebyla agresivita při komunikaci sledována.

Výsledky průzkumu nelze generalizovat vzhledem k malému počtu respondentů. Stejně tak se musí počítat i s tím, že odpovědi respondentů jsou hlavně subjektivními pohledy na danou situaci a problematiku.

4 ZÁVĚR

Problém lidí bez domova žijících na ulici je aktuální ve všech velkých evropských městech. Praha není v tomto smyslu výjimkou. Hlavní město Praha je nejlidnatější aglomerací a ekonomicky nejsilnějším regionem v České republice a proto je přirozeným centrem lidí ohrožených sociálním vyloučením hledající podmínky pro zlepšení vlastní tíživé životní situace. Ze stejného důvodu se zde soustřeďují i osoby bez domova, tedy bezdomovci.

Bakalářská práce se zabývala problematikou bezdomovců v souvislosti s fenoménem žebření v regionu hlavního města Prahy.

Jejím **cílem** byla detekce a následná analýza příčin žebření bezdomovců, vymezení základní terminologie, zjištění důvodů žebření, důvodů bezdomovectví, typologie žebření a bezdomovectví, vymezení právní úpravy (regulace) jevu žebření v regionu hlavního města Prahy.

V teoretické části byla popsána základní terminologie spojená s problematikou bezdomovectví a žebření, historický pohled na bezdomovectví a žebření a obecné příčiny bezdomovectví a žebření. Dále zde byla popsána právní úprava této problematiky (regulace jevu žebření), komparace s jiným městem (Mikulov) a případná pomoc těmto osobám v regionu hlavního města Prahy.

V praktické části jsme průzkumem zjišťovali mezi 50 respondenty (pomocí dotazníku) příčiny jejich bezdomovectví, důvody žebření bezdomovců a typologii žebření a bezdomovectví u těchto respondentů. Při průzkumu byla využita také metoda pozorování.

Při prováděném průzkumu byli cílovou skupinou bezdomovci v regionu hlavního města Prahy.

Respondenti byli bezdomovci převážně mužského pohlaví (82 %), osoby věku nad 35 do 50 let (40 %), osoby rozvedené (50 %), osoby vyučené (38 %), osoby s měsíčním příjmem od 2.400,- Kč do 4.400,- Kč (60 %), nezaměstnaní (94 %), s délkou nezaměstnanosti nad 6 měsíců (96 %), s délkou bezdomovectví nad 2 roky (44 %).

Průzkumem bylo zjištěno, že nejčastější místo přespávání je v cizích opuštěných objektech (28 %), hlavní příčinu bezdomovectví viděli respondenti ve vztahových důvodech (42 %), odpovědnost za svou situaci viděli respondenti nejvíce ve společnosti (34 %), způsob získávání finančního prostředku byl převážně žebřením (44 %), důvodem žebření je převážně ta skutečnost, že se jedná o jediný možný zdroj příjmu (63 %), žebrající respondenti mají při žebření nejvíce zájem o peníze (100 %), dle četnosti žebření byla

nejvíce zastoupena skupina žebrající několikrát v týdnu (37 %), nejvíce respondentů bylo při žebření pasivní (64 %), u aktivních žebrajících respondentů je aktivita nejvíce směřována do vyprávění příběhu (75 %) nebo poukazování na zdravotní postižení (75 %), nejvíce žebrajících respondentů nebylo zdravotně postižených (72 %), nejvíce respondentů využívalo pomoc od nestátních organizací (38 %), ti, jež pomoc nevyužívali (tj. 28 %), uváděli jako důvod nejvíce špatné zkušenosti se zaměstnanci organizací (44 %).

Ze sociologického hlediska byl jako základní příčina bezdomovectví a následného žebření zjištěn rozpad vztahových vazeb jedince. Z psychologického hlediska se u žebrajících bezdomovců jednalo převážně o rezignaci jedince na danou problémovou situaci.

Stanoveného cíle bakalářské práce bylo v plné míře dosaženo, neboť byly zjištěny všechny potřebné informace a splněny všechny zadané úkoly a cíle (studiem odborných zdrojů a následným průzkumem).

Výsledky průzkumu ukazovaly na **vztahové příčiny bezdomovectví s ekonomickými důvody žebření. Dle typologie převažovaly mezi respondenty zjevní bezdomovci s pasivním typem žebření.**

Za největší přínos práce, vzhledem k řešené problematice, bylo možné považovat zjištění, že stěžejní příčina bezdomovectví a následného žebření je převážně v oblasti vztahové a nikoli pouze v oblasti ekonomické. Tímto směrem se lze dále zabírat při pomoci v této problematice, to znamená, zaměřit pozornost na vztahové problémy potenciálních bezdomovců v rámci poradenské činnosti.

Účelem průzkumu bylo potvrdit či vyvrátit stanovené předpoklady. Z šesti předpokladů byly tři potvrzeny a tři nikoli.

Předpoklady stanovené pro průzkum, tedy, že skrytých bezdomovců (dle typologie) je méně než 30 % respondentů, že ekonomické příčiny bezdomovectví se vyskytují u více než 50 % respondentů, a že žebření se vyskytuje u více než 50 % respondentů, se nepotvrdily.

Předpoklady stanovené pro průzkum, tedy, že důvody žebření jsou u více než 70 % respondentů ekonomické, že méně než 40 % respondentů je při žebření aktivních, a že pomoc ze strany státních či nestátních organizací nevyužívá méně než 40 % respondentů se potvrdily.

Výsledky bakalářské práce, tedy i průzkumu, nelze generalizovat vzhledem k malému počtu respondentů. Stejně tak se musí počítat i s tím, že odpovědi respondentů jsou hlavně subjektivními pohledy na danou situaci a problematiku.

5 NÁVRH OPATŘENÍ

Přestože jsou podle výzkumů ekonomické faktory jako je nezaměstnanost (viz kapitola 2.4 Příčiny žebrání v současnosti) hlavní příčinou bezdomovectví, jsou dle provedeného průzkumu v této bakalářské práci **hlavními příčinami faktory vztahové**. Hlavním důvodem žebrání bezdomovců je pak ta skutečnost, že se jedná o jediný zdroj příjmu bezdomovce (ekonomický důvod). **Nejdůležitějším zaměřením v problematice bezdomovectví a žebrání by měla být prevence bezdomovectví, tedy zamezení vzniku hlavní příčiny tohoto fenoménu.**

Včasnými sociálními intervencemi v době počátků narušování funkčních vztahových vazeb v rodině (např. vlivem domácího násilí, abúzu návykových látek, patologického hráčství, frustrace z nezaměstnanosti apod.) lze předejít konečnému rozpadu těchto vazeb a vzniku hlavní příčiny bezdomovectví. Základem tedy je **včasné odhalení těchto vztahových problémů a včasná a účinná psychologická, terapeutická a sociální pomoc**.

Ke včasnému odhalení problému narušující vztahové vazby mohou přispět jak samotní účastníci těchto vazeb (tj. rodina), jsou-li dostatečně o této problematice a možné pomoci informováni, tak i jejich okolí (např. sousedé, kteří vědí o domácím násilí apod.).

Důležitá je pak **dostatečná informovanost veřejnosti o možné pomoci ze strany státních i nestátních organizací** (např. informovanost o existenci poraden pro manželství, rodiny a mezilidské vztahy) **a následná rychlá a kvalifikovaná pomoc odborníků** z řad psychologů a sociálních pracovníků (např. telefonní linky důvěry a pomoci, občanské poradny, psychosociální poradny, psychoterapeutická pomoc apod.).

V souvislosti s problematikou žebrání jsou vydávány v městech České republiky (v současnosti jsou vydány a účinné v pěti městech) vyhlášky vymezující místa, kde je žebrání zakázáno. Žebrající osoby se pak přemisťují z měst, kde je problematika žebrání upravena vyhláškou do měst, kde tomu tak není.

„Tiskový mluvčí brněnské Městské policie Mgr. Vít Cvrček řekl: Při monitorování situace jsme překvapivě zjistili, že většina žebrajících osob do Brna zajíždí sezónně, že v Brně trvale nežijí. Objevuje se zde dokonce i dost žebráků z Prahy. Příčinou je zřejmě skutečnost, že v Praze letos vstoupila v platnost nová vyhláška potírající žebrotu a vůči žebrákům byla zesílena represivní opatření.“ (Hrazdíra, 2000, <<http://www.bno-city.cz/halo-brno/noviny/200008/019.htm>>, cit. 20. 2. 2007)

Fenomén žebrání je znám jak ve velkých městech jako je Praha nebo Brno, tak ve městech malých, jako je například Mikulov. Vzhledem k tomu, že je třeba problematiku řešit a ne jen přesouvat do jiných měst, **měla by vyhlášky vymezující místa, kde je žebrání zakázáno, vydat i ostatní města České republiky, kde se s touto problematikou občané setkávají.**

Poruší-li žebrající osoba vydanou vyhlášku se zákazem žebrání ve vymezených místech, dopouští se přestupku proti veřejnému pořádku podle § 48 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Tendence řešit tyto přestupky ze strany Městské policie přechází v poslední době z vyřešení domluvou k blokovým pokutám (viz tabulka č. 1). Finanční trest člověku, kterému se finance nedostávají a právě proto žebrá, je kontraproduktivní, neboť potrestaná osoba, jež žebrá proto, aby se uživila a žebrání je jejím jediným příjmem, této činnosti nemůže zanechat a logickým vyústěním finančního trestu je tedy další žebrání této osoby. Účinnějším řešením by bylo **oznámení přestupku na úřad, kde by tato osoba mohla být v rámci řešení přestupku informována i o možnostech reintegrace do společnosti, o pracovních nabídkách, o službách pomáhajících organizací apod. Tím by mohlo dojít k odstranění pokračujícího žebrání u této osoby.**

Přestože je v regionu hlavního města Prahy mnoho státních i nestátních pomáhajících organizací, 28 % respondentů (bezdomovců) tuto pomoc nevyužívá. Hlavním důvodem nevyužívání pomoci ze strany těchto žebrajících bezdomovců je z velké části (44 %) jejich špatná zkušenost s personálem pomáhajících organizací (státních či nestátních).

Větší informovaností klientů v ulicích (např. ze strany většího počtu streetworkerů) **o možnostech pomoci ze strany státních i nestátních organizací a profesionálním přístupem ze strany zaměstnanců těchto organizací** by mohlo dojít k většímu využívání této pomoci a následnému snížení počtu žebrajících bezdomovců.

Zaměřením se při práci s klientem na jeho rodinu a vztahové vazby i na práci s rodinou klienta (případná pomoc při podpoře vztahových vazeb) může dojít k lepší a rychlejší reintegraci klienta (bezdomovce) do společnosti. Práce s rodinou a vztahové vazby jsou důležitější, než pouhá ekonomická pomoc, neboť pomáhají vymanit se ze špatného sociálního prostředí a mohou pomoci klientovi i v oblasti psychické. Ekonomická pomoc neřeší hlavní problém klienta. Sami klienti – respondenti vidí hlavní příčinu jejich situace ve vztahových problémech (viz tabulka č. 13 a graf č. 13).

Pasivní typ žebrání bez jakékoli aktivity, který mezi respondenty průzkumu převládal, svědčí o rezignaci těchto bezdomovců na svou situaci. Proto je práce streetworkerů, tedy

osob pracujících s klienty přímo v ulicích, velmi důležitá, jelikož pracují i s klienty, jež na svou situaci rezignovali a sami nejsou aktivní.

Důležité je **začlenit bezdomovce do reintegračních programů** (např. reintegrační programy organizace Naděje). Žebrající bezdomovce, u kterých převládá pasivní typ žebření a je tedy problémové, aby se projevili aktivní pracovní činností (např. řemeslnou prací), je **výhodnější nejprve zapojit do programu organizace Nový Prostor**. Činnost prodejce časopisu je postáváním v podchodu metra či na ulici s velkou frekvencí obyvatel velmi podobná s činností, kterou pasivní žebrák již provozoval, tedy s žebřením, přestože prodejci žebrot nesmí. Prodejce musí dodržovat určitá pravidla (kodex prodejce) a postupně je sám sebou nucen k větší aktivitě, aby prodal více časopisů. Tím se cvičí jeho volní vlastnosti, pracovní návyky, zvyšuje se aktivita a klient odstupuje od žebření.

Pro zlepšení problematiky bezdomovectví a žebření tedy navrhuje:

1. Včasnou sociální intervenci v době počátků narušování funkčních vztahových vazeb v rodině.
2. Dostatečnou informovanost veřejnosti o možné pomoci ze strany státních i nestátních organizací (např. informovanost o existenci poraden pro manželství, rodiny a mezilidské vztahy) a následná rychlá, účinná a kvalifikovaná pomoc odborníků (psychologická, terapeutická a sociální pomoc) po odhalení vztahových problémů.
3. Zavedení závazných městských vyhlášek vymezujících místa, kde je žebření zakázáno i v ostatních městech České republiky, kde se s touto problematikou občané setkávají.
4. Řešení přestupků žebření spíše oznámením na příslušný úřad, kde by žebrající osoba mohla být v rámci řešení přestupku informována i o možnostech reintegrace do společnosti a zapojena do programu reintegrace.
5. Větší informovanost bezdomovců v ulicích o možnostech pomoci ze strany státních i nestátních organizací.
6. Profesionální přístup ze strany zaměstnanců státních i nestátních organizací se zaměřením při práci s klientem na jeho rodinu a vztahové vazby.
7. Větší počet streetworkerů, kteří pracují s klienty přímo v ulicích.
8. Začlenění bezdomovců do reintegračních programů (např. bezdomovce do reintegračních programů organizace Naděje, žebrající bezdomovce do programu Nového Prostoru).

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. 1. vyd. Praha: Naděje, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.
- HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Naděje – cíle a poslání*. 2. vyd. Praha: Naděje, 1998. 63 s. ISBN 80-902292-4-7.
- HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2005*. 1. vyd. Praha: Naděje, 2005. 35 s.
- HRAZDÍRA, P. *Jaká opatření realizuje Městská policie Brno v řešení problémů s žebrajícími lidmi na ulicích města Brna?* [online]. c2000, [cit. 20. 2. 2007]. Dostupné z: <<http://www.bрно-city.cz/halo-brno/noviny/200008/019.htm>>.
- JICH. *Mikulov má protižebračskou vyhlášku* [online]. c2007, [cit. 22. 3. 2007]. Dostupné z: <<http://blog.mikulov.cz/?p=129>>.
- KRÁLOVÁ, J. *Společenská rizika související s bezdomovectvím* [online]. c2004, [cit. 15. 8. 2006]. Dostupné z: <<http://www.upol.cz/fakulty/lf/struktura/pracoviste/ustav-socialniho-lekarstvi-a-zdravotni-politiky/phdr-jaroslava-kralova/>>.
- MAGISTRÁT HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Důvodová zpráva návrhu vyhlášky* [online]. c2000, [cit. 10. 11. 2006]. Dostupné z: <http://www.praha6.cz/export/0206/usnrada/03/03p1008_0.doc>.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi* [online]. c2007, [cit. 10. 02. 2007]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/obecne>>.
- NOVÝ PROSTOR. *Kodex prodejce* [online]. c2004, [cit. 10. 10. 2006]. Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/index.php?option=com_npcontent&task=view&id=26&Itemid=0>.
- RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad spol. s.r.o., 2003. 187 s. ISBN 80-7021-579-8.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
- ŽÁKOVÁ, M. *Bezdomovectví – charakteristika* [online]. c2006, [cit. 20. 2. 2007]. Dostupné z: <<http://www.icm.cz/bezdomovectvi-charakteristika>>.

Zákony a vyhlášky:

Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.).

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (v platném znění).

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení (v platném znění).

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (v platném znění).

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (v platném znění).

Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu.

Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti.

Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii (v platném znění).

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (v platném znění).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Vyhláška hlavního města Prahy č. 14/2000 Sb., o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebráním.

Vyhláška hlavního města Prahy č. 10/2004 Sb., o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebráním.

Obecně závazná vyhláška města Mikulova č. 1/2007 o vymezení veřejných prostranství, na nichž se zakazuje žebření.

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – obrazová příloha

Příloha č. 2 – domovský list

Příloha č. 3 – dotazník

Obrazová příloha

(zdroj: autor)

Obrázek č. 1 – Pasivní žebrání
(žebrající osoba na ulici)

Obrázek č. 2 – Aktivní žebrání
(osoba hrající při žebrání na flétnu
ve stanici metra)

Československá republika — Čechoslovakische Republik.

Země Čechy.
Land Böhmen.Hsch. /38Politický okres
Vrchlabí.
Politischer Bezirk
Hohenelbe.**Domovský list,
Heimat-Schein,**jímžto obec
womit von der Gemeinde**Vrchlabí
Hohenelbe**potvrzuje, že
bestätigt wird, daßzaměstnání
Beschäftigungvěk, nar. dne
Alter, geb. am*berní adjunkt**1909 v Poniklé*stav (svobodný neb ženatý, svobodná neb vdaná)
Stand (ledig oder verheiratet)*svobodný***má v této obci právo domovské.
in dieser Gemeinde das Heimatrecht besitzt.****Vrchlabí, dne 23. března 1938.
Hohenelbe, den**Vlastnoruční podpis toho, komu se list domovský vydá:
Eigenhändige Unterschrift der Partei:Jménem obce:
Für die Gemeinde:Starosta města:
Der Bürgermeister:Radní:
Der Stadtrat:

Dobrý den. Provádím průzkum pro účely bakalářské práce a chtěl bych se vás zeptat pomocí tohoto dotazníku na pár otázek. Dotazník je anonymní a jeho cílem je zjištění příčin žebření bezdomovců v regionu hlavního města Prahy. Vyplnění dotazníku bude trvat asi 20 minut.

Křížkem bude označena vždy jen jedna správná odpověď (není-li uvedeno jinak).

číslo

DOTAZNÍK

položky

1. Jste nezaměstnaný?

☐
☐

1. ano
2. ne

*Je-li Vaše odpověď záporná (tj. odpověď **ne**) přejděte na otázku č. 3.*

2. Jak dlouho jste bez trvalého zaměstnání?

☐
☐

1. do 6 měsíců
2. nad 6 měsíců

3. Máte kde bydlet?

☐
☐

1. ano
2. ne

*Je-li Vaše odpověď **ano** přejděte na otázku č. 8.*

4. Jak dlouho jste bez trvalého (stálého) bydlení?

☐
☐
☐
☐
☐

1. do 3 měsíců
2. nad 3 až do 6 měsíců
3. nad 6 měsíců až do 1 roku
4. nad 1 rok do 2 let
5. nad 2 roky

5. Kde nejčastěji přespáváte?

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. v charitativních organizacích (azylových domech, ubytovných apod.)
2. v bytech kamarádů nebo u někoho jiného
3. na nádraží
4. v dopravních prostředcích
5. v cizích opuštěných objektech jako squater
6. v cizích obydlených objektech (např. ve sklepě, na půdě, apod.)
7. v kanalizacích
8. venku (v parku, na ulici, pod mostem, pod stanem, v podchodech apod.)

6. Co bylo hlavní příčinou Vašeho bezdomovectví?

☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. ekonomické důvody (ztráta zaměstnání, ztráta bytu apod.)
2. vztahové důvody (neshody v rodině, rozvod apod.)
3. z institucionálních důvodů (byl jsem propuštěn z vězení, dětského domova apod.)
4. zdravotní důvody (nemoc, závislost apod.)
5. je to mé vlastní rozhodnutí
6. jiné důvody než jsou uvedeny

7. Kdo je podle Vás odpovědný za Vaši situaci (bezdomovectví)?

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. za to si mohu já sám
2. společnost
3. má rodina
4. alkohol
5. majitel bytu, který mě z něj vyhodil
6. zaměstnavatel, který mě propustil
7. někdo jiný než je uveden

8. Jak získáváte finanční prostředky?

Můžete zaškrtnout i více odpovědí (pokud si vzájemně neodporují)

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. pobírám důchod
2. legálně příležitostně pracuji
3. pobírám sociální dávky
4. samovýdělkem (např. sběrem železa apod.)
5. žebráním
6. nelegálními příležitostnými pracemi
7. drobnými krádežemi

Pokud jste zaškrtnl/zaškrtnla č. 5, pokračujte dále, jinak přejděte na otázku č. 17.

9. Proč žebráte (žádáte o pomoc lidí na ulici)?

☐
☐
☐
☐

1. žebrání je jediný možný zdroj příjmu
2. přivydělávám si tak k hlavnímu příjmu
3. nejde mi o peníze, pouze mě to baví
4. mám pro to jiný důvod

10. O co vše žebráte?

Můžete zaškrtnout i více odpovědí.

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. peníze
2. cigarety
3. jídlo
4. alkohol
5. oblečení
6. jiné předměty
7. možnost u někoho přespat

11. Jak často v průměru žebráte?

☐
☐
☐
☐
☐

1. denně
2. několikrát v týdnu
3. 1x týdně
4. několikrát do měsíce
5. ojediněle

12. Jste při žebrání aktivní?

☐
☐

1. ano, jsem aktivní
2. ne, nejsem aktivní

Je-li Vaše odpověď záporná (č. 2) přejděte na položku č. 16.

13. Jakou aktivitu při žebrání používáte?

☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. vyprávím příběh, který má za úkol obměkčit
2. hraji na hudební nástroj
3. mám při sobě zvířátko (např. pejska), který má za úkol obměkčit
4. mám při sobě dítě, které má za úkol obměkčit
5. poukazuji na mé zdravotní postižení
6. používám jinou aktivitu než je uvedena

14. Jste zdravotně postižený?

☐
☐
☐

1. ano
2. ne
3. nejsem, ale při žebrání dělám, že jsem

15. Využíváte pomoc od státu či nestátních organizací?

☐
☐
☐
☐

1. využívám pomoc od státu
2. využívám pomoc od nestátních organizací
3. využívám pomoc od státu i od nestátních organizací
4. nevyužím pomoc ani od státu, ani od nestátních organizací

Je-li Vaše odpověď č. 1, 2, nebo 3 přejděte na položku č. 19.

16. Proč nevyužíváte pomoc od státu či nestátních organizací?

☐
☐
☐
☐
☐

1. mám špatné zkušenosti se zaměstnanci
2. mám špatné zkušenosti s klienty organizací
3. mám špatné zkušenosti se službami
4. cítím se být soběstačný, nepotřebuji pomoc
5. jiné důvody než jsou uvedené

17. Jaké je Vaše pohlaví?

☐
☐

1. žena
2. muž

18. V jakém rozmezí je Váš věk?

☐
☐
☐
☐
☐

1. do 18 let
2. nad 18 do 35 let
3. nad 35 do 50 let
4. nad 50 do 65 let
5. nad 65 let

19. Jaký je Váš rodinný stav?

☐
☐
☐
☐

1. svobodný/svobodná
2. ženatý/vdaná
3. rozvedený/rozvedená
4. vdovec/vdova

20. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

☐
☐
☐
☐
☐
☐

1. bez vzdělání
2. základní
3. vyučen
4. vyučen s maturitou
5. středoškolské
6. vysokoškolské

21. Jaká je výše Vašeho čistého měsíčního příjmu?

☐
☐
☐
☐
☐

1. do 2.400,- Kč
2. od 2.400,- do 4.400,- Kč
3. od 4.400,- do 8.000,- Kč
4. od 8.000,- do 12.000,- Kč
5. nad 12.000,- Kč